



GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

RÄTTsutvecklingen efter R.C. mot Sverige
- En integrerad analys av domstolens utredningsansvar, asylsökandens trovärdighet och tortyrskadeutredningar i asylmål

Examensarbete, 30 hp

Juristprogrammet höstterminen 2023

Juridiska institutionen

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Författare: Veronica Hammar Chavez

Handledare: Sara Stendahl

Examinator: David Ryffé

Abstract

Asylum seekers' previous experience of torture or ill-treatment can be an essential circumstance for the final assessment of asylum cases. This thesis is an analysis of the Swedish Migration Court's duty to investigate the circumstances of previous torture or ill-treatment before the adjudication on the right to asylum. Specifically, my analysis focuses on the court's investigative duty when there is an indication of torture, and the authorities believe there are credibility deficiencies in the asylum seeker's narrative. In addition, this thesis explains how torture documentation, conducted in accordance with the standard set out in the Istanbul Protocol, might be relevant for the court's assessment of previous torture or ill-treatment. It is argued that the court's investigative duty is extremely far-reaching, and that the existence of credibility deficiencies may in general not exempt the court from its investigative duty. Furthermore, it is argued that the consequence of an insufficient investigation at the time of the adjudication should be that previous torture is established as an evidentiary fact. In other words, the asylum seeker should not be held responsible for a legal disadvantage which follows from the court's failure to comply with its investigation duty. It is suggested that the Swedish Migration Court of Appeal provides guidance concerning how the law enforcement authorities should handle the extensive lack of credibility. Hence, the Swedish Migration Court of Appeal should provide guidelines on how an expert opinion may be evaluated by the Migrations Court's final decision. In detail, the court should assess how an expert opinion under the Istanbul Protocol may affect the adjudication in asylum cases.

Innehållsförteckning

Förkortningslista.....	
1 Inledning.....	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsningar	3
1.3 Teoretiska utgångspunkter	4
1.4 Metod	4
1.4.1 Material och urval	6
1.4.2 Disposition	8
1.4.3 Etiska överväganden	9
2 Tortyr som omständighet i asylmål	10
2.1 Uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov	10
2.1.1 Flyktingdefinitionen	10
2.1.2 Principen non-refoulement	11
2.1.3 Tortyrdefinitionen	12
2.1.4 Alternativt skyddsbehövande	13
2.1.5 Hinder för verkställighet	13
2.2 Processrättsliga utgångspunkter	14
2.2.1 Artikel 18 omarbetade asylprocedurdirektivet	14
2.2.2 Trovärdighet och tillförlitlighet.....	15
2.2.3 Bevisbörda, bevislätnadsregeln och utredningsansvar.....	17
2.2.4 Tortyr som bevisfaktum och sakkunigbevisning	18
2.2.5 Robusthet enligt 8 § FPL.....	21
3 Utredningsansvar vid indikation om tortyr	25
3.1 <i>R.C. mot Sverige</i> om statens utredningsansvar	25
3.1.1 Myndigheternas utredningsansvar.....	27
3.2 Mer om trovärdighet och utredningsansvar	28
3.2.1 Utredning om funktionshinder och muntlig förhandling	28
3.2.2 Utredning om tortyrskador	30
3.3 Omfattande trovärdighetsbrister enligt RS/022/2021	31

3.4	Europadomstolens och CAT:s tillämpning	33
3.5	Slutsatser	33
4	Tortyrskadeutredningar i asylrättsprocess.....	36
4.1	Tortyrskadeutredningar enligt Istanbulprotokollet.....	36
4.1.1	Syfte, innehåll och vägledning	37
4.1.2	Somatiska undersökningar	39
4.1.3	Psykologiska undersökningar.....	40
4.1.4	Trovärdig tortyröverlevare	41
4.2	Slutsatser	43
5	Analys.....	45
5.1	Fastställandet av tortyr som omständighet	45
5.1.1	Indikation om tortyr och domstolens utredningsansvar	45
5.1.2	Trovärdighetens paradox.....	47
5.1.3	Konsekvenser av en bristande utredning.....	51
5.1.4	Slutsats	53
5.2	Tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet.....	54
5.2.1	Tortyröverlevares kommunikativa förmåga.....	55
5.2.2	Gränsen mellan den sakkunniges och domarens bedömning.....	56
5.2.3	Slutsats	57
6	Avslutande kommentar	58
	Källförteckning.....	60
	Rättsfallsregister.....	68

Förkortningslista

Asylprocedurdirektivet	Rådets direktiv 2005/85/EG av den 1 december 2005 om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för beviljande eller återkallande av flyktingstatus.
CAT	FN: s kommitté mot tortyr (Committee Against Torture)
EMKR	Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
EU	Europeiska unionen
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
Genèvekonventionen	1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning
FN	Förenta nationerna
FPL	Förvaltningsprocesslag (1971:291)
Istanbulprotokollet	Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (“Istanbul Protocol”), 2002, HR/P/PT/8/Rev. 2
MIG	Avgöranden från Migrationsöverdomstolen
MiÖD	Migrationsöverdomstolen
Omarbetade asylprocedurdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd (omarbetning)
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
Skyddsgrundsdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (omarbetning)
SOU	Statens offentliga utredningar
Tortyrkonventionen	Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UtlL	Utlänningslag (2005:716)
Prop.	Proposition
PT	Prövningstillstånd
PTSD	Posttraumatiskt stressyndrom

1 Inledning

I kontakt med en specialiserad psykolog om tortyrskador frågade jag vilken form av tortyr är vanligast: psykisk eller fysisk? Till svar fick jag att det är svårt att dela upp tortyr på ett sådant sätt, då tortyr oftast har ett inslag av såväl fysiska som psykologiska metoder.¹ Psykologiska symptom från tortyr kan dock påverka en tortyröverlevares beteenden, vilket kan påverka en tortyröverlevares möjligheter återberätta om händelsen, vilket i sin tur kan påverka hur personen bedöms som trovärdig i en asylrättsprocess.

1.1 Problemformulering

Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* är en rättslig utgångspunkt för denna studie. I avgörandet fastslogs att staten har ett ansvar att *skingra på uppkomna tvivel* kring skadornas uppkomst om det föreligger en *indikation* som tyder på att asylsökanden har blivit utsatt för tortyr eller annan illabehandling.² Sedan Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* har MiÖD fastställt att både migrationsdomstolens och Migrationsverkets har ett ansvar att utreda vidare kring skadornas uppkomst när det föreligger en indikation om tortyr.³ Domstolens utredningsansvar enligt 8 § FPL är utvidgat i asylmål och har bakgrund i bevislätnadsregeln. En förutsättning för tillämpningen av bevislätnadsregeln är dock att asylsökandens allmänna trovärdighet inte är ifrågasatt. Vidare bör utredningsansvaret enligt 8 § FPL anpassas efter omständigheterna i det enskilda fallet. I den processuellt rättsliga litteraturen har svårigheten med robusthetsprövningar beskrivits som ett informationsproblem.⁴ Om vidare utredning kan få betydelse för det slutliga avgörandet är bevismaterialet inte tillräckligt robust. Hur kan då domstolen på förhand veta om sakkunigbevisning från en expert om tortyrskador inte skulle påverka det slutliga avgörandet utan att ha tagit del av sådan bevisning?

¹ Psykologisk tortyr kan bestå av hot om att få återuppleva tidigare fysisk tortyr, vilket kan vara väldigt tärande för en person som är frihetsberövad under en längre tid och under förövarens kontroll.

² Europadomstolens mål *R.C. mot Sverige* (Appl. nr. 41827/07) den 9 mars 2010.

³ MIG 2012:2 och MIG 2014:21.

⁴ Läs mer under rubrik 2.2.5.

Principen non-refoulement sätts på prov i en asylrättslig process. Till skillnad från andra mänskliga rättigheter är både tortyrförbudet och förbudet mot refoulement *absolut*. Såväl migrationsdomstolen som Migrationsverket ska beakta objektivitetsprincipen vid tillämpandet av både officialprincipen och trovärdighetsbedömningar i asylmål.⁵ Intresset för en reglerad invandring och intresset för principen non-refoulement ställs mot varandra i asylrättsliga prövningar.⁶ I syfte att efterleva objektivitetsprincipen bör parternas motstående intressen beaktas. Asylrätten är ett politiskt polariserat område. Politiska reformer får dock inte medföra en inskränkning mot principen non-refoulement, då det utgör ett *absolut* förbud.⁷

Förekomsten av tidigare tortyr är ett *bevisfaktum* vid prövning av asylskäl, vilket kan få konsekvenser för den *åberopade rättsföljden*, vilket i migrationsmål är uppehållstillstånd.⁸ Innan domstolen genomför en slutlig bevisvärdering har domstolen ett ansvar att säkerställa en tillräckligt *robust utredning* enligt 8 § FPL, vilket kan innebära att *ex officio* tillföra ett expertutlåtande till bevismaterialet.⁹ En *tortyrskadeutredning* utgör sakkunigbevisning i målet.¹⁰ Istanbulprotokollet är en internationell erkänd och väletablerad standard som innehåller vägledning om hur tortyrdokumentation bör gå till. Sakkunniga som följer Istanbulprotokollet uppmanas att gradera huruvida tortyrdokumentationen *överensstämmer* med patientens utsaga. Inom ramen för domares värderingar är det svårt att till fullo uppnå helt objektiva bedömningar.¹¹ Trots en till viss del internationell och svensk vägledande praxis som ger uttryck för ett utvidgat utredningsansvar vid indikation om tortyr, så står det dock inte klart om asylsökandens

⁵ Se 1 kap. 9 § RF, Prop. 1973:90 s. 235 och J. Hirschfeldt Regeringsformen (1974:152) 1 kap. 9 §, rubrik 5. Objektivitetsprincipens rättsliga betydelse, Lexino.

⁶ Om beslutsfattare endast skulle beakta det ena eller det andra intressets så skulle antingen alla eller inga asylsökande meddelas uppehållstillstånd.

⁷ De reformer som Tidöavtalets samarbetspartier syftar att genomföra under sin mandatperiod kan inte meddelas i strid med principen non-refoulement, se Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige*, s. 29.

⁸ Läs mer under rubrik 2.2.4.

⁹ *R.C. mot Sverige* (Appl. nr. 41827/07) den 9 mars 2010, MIG 2012:2 och MIG 2014:21.

¹⁰ I princip allt kan föras som bevisning i målet, men bevismaterialet behöver i sin tur genomgå en bevisvärdering, se 35 kap. 1 § RB.

¹¹ Se M. Bladini 2013, I. Cegrell Karlander 2023, s.38–40, A. Meyerson 2023, s. 11.

trovärdighet påverkar utredningsansvaret.¹² Trovärdighet- och tillförlitlighetsprövningar är centrala vid fastställandet av statusförklaringar. Av den internationella asylrätten framgår dock inga strikta regler kring processuell asylrätt, vilket innebär ett större utrymme för subjektiva antaganden.¹³ Praxisutvecklingen har motiverat Migrationsverket att framta ett rättsligt ställningstagande där 'omfattande trovärdighetsbrister' anges som ett undantag från myndighetens ansvar att inhämta ett sakkunnigutlåtande om tortyrskador.¹⁴ I kapitel 5 kritiserar utformningen av nämnda undantag då det riskerar att medföra en olämplig paradox. Därtill diskuteras i vilken mån migrationsdomstolar bör ta hänsyn till ett sakkunnigutlåtande enligt Istanbulprotokollet. Enligt en internationell studie har överinstanser i en större utsträckning godtagit underinstansens trovärdighetsbedömningar utan större granskning i asylmål.¹⁵ Studier med ett kritiskt förhållningssätt bidrar med perspektiv på rättstillämpningen.¹⁶

1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med studien är att undersöka rättsutvecklingen efter Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* gällande migrationsdomstolarnas utredningsansvar när det föreligger en indikation om tortyr *samtidigt* som det föreligger trovärdighetsbrister samt i vilken mån en sakkunnigs bedömning kan få betydelse för sakprövningen i målet.

Syftet besvaras närmare genom nedanstående frågeställningar:

1. *Kan trovärdighetsbrister hos den asylsökande påverka migrationsdomstolens utredningsansvar enligt 8 § FPL? Om ja, på vilket sätt?*
2. *Kan en tortyrskadeutredning enligt standarden i Istanbulprotokollet vara av betydelse för bedömningen av asylsökandens allmänna trovärdighet? Om ja, på vilket sätt?*

¹² M. Reneman, 2020 I.

¹³ M. Kagan, 2003 s. 367 ff., G. Noll 2005.

¹⁴ Migrationsverket, Rättsligt ställningstagande angående medicinska utredningar av återopade skador – RS/022/2021.

¹⁵ M. Kagan, 2003 s. 367.

¹⁶ Se J. Schelin 2018.

Studiens syfte bidrar med kunskap om hur svenska migrationsdomstolar kan använda sig av en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet i asylmål som omfattas av principen non-refoulement vid prövning av asylsökandens personliga erfarenheter av tortyr.¹⁷ I studien analyseras hur domstolens utredningsansvar påverkas av trovärdighetsbrister, vilka konsekvenser en bristande utredningen bör leda till samt vad en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet kan tillföra den juridiska prövningen.

Studien är avgränsad till domstolens utredningsansvar enligt 8 § FPL. Migrationsverkets utredningsansvar har behandlats i den mån det har bidragit till förståelsen för migrationsdomstolarnas utredningsansvar. Fastställandet av asylsökandes personliga erfarenheter av tortyr kan få betydelse för bedömningen av statusförklaringarna *flykting* och *alternativt skyddsbehövande* enligt 4 kap. 1–2 §§ UtIL. Det kan även aktualisera ett *verkställighetshinder* enligt 12 kap. 1 § UtIL.

1.3 Teoretiska utgångspunkter

Andra författares tolkningar av robusthetsbegreppet utgör studiens teoretiska utgångspunkter. Författare som Ekelöf, Lindell och Diesen tidigare diskuterat utredningens robusthet i processuell mening. Vidare har Cegell Karlanders i sin avhandling *Officialprincipen i migrationsprocessen* anpassat robusthetsbegreppet till en asylrättslig kontext och hennes resultat har format denna studies syfte och frågeställningar. Kapitel 3 tar avstamp i Cegell Karlanders begreppsbyggnad kring robusthetskrav i asylprocessen. I kapitel 5 används såväl hennes som andra författares slutsatser om robusthet som ett analysverktyg. Studiens processteoretiska utgångspunkter enligt 8 § FPL är interagerade med rättsliga utgångspunkter och framgår under rubrik 2.2.5.

1.4 Metod

Prejudicerande instanser har en högre hierarki än underinstansen, varför den högre instansens tolkning av 'gällande rätt' får företräde framför underinstansens tolkning. Vad är då 'gällande

¹⁷ Vilket enligt Westbergs uppdelning är en probleminriktad ansats, se P. Westberg, 1992.

rätt' när det saknas vägledning från överinstansen eller om vägledningen är begränsad?¹⁸

Studiens utgångspunkt är att fastställandet av gällande rätt är resultatet av en genomläsning av ett urval av auktoritära rättskällor samt doktrin, vilket bidrar till författarens tolkning, analys och slutsatser av rättsläget.¹⁹ Med auktoritära rättskällor avses svensk lagtext, svenska förarbeten, svenska internationella konventionsåtaganden, EU-direktiv samt avgöranden från MiÖD, Europadomstolen och CAT. Därför är tolkningen av gällande rätt beroende av olika metoder som är specifika för tolkningen av de olika rättskällorna.²⁰

Enligt Sandgren lämnar den rättsanalytiska metoden större utrymme för en analys av 'gällande rätt' då även icke-auktoritära rättskällor kan användas som verktyg i analysen.²¹ Vissa författare har dock kritiserat vad distinktionen mellan rättsdogmatiks och rättsanalytisk metod egenligen skulle innebära.²² Schelin anför att den rättsdogmatiska metoden kan vara flexibel och att det är möjligt att ta hänsyn till andra vetenskaper om det kan medföra *sakargument* som talar för en viss tolkning för lösningen av juridiska problem.²³ Vidare anför Schelin att 'gällande rätt' alltid kan förändras över tid då rättsreglerna kan omtolkas av prejudicerade instanser utan att det sker förändringar i lagtexten.²⁴ Kleinman anför att en kritisk rättsdogmatisk metod kan användas för att påvisa rådande rättsläge *och* kritisera rättsläget med hjälp av samma metod.²⁵

¹⁸ Ett sätt att besvara frågan är empiriska studier om hur det underinstanserna i praktiken tillmäpar rättsregeln, se J. Kleinman 2013, s. 39 f. och C. Sandgren 1995/96.

¹⁹ Se J. Kleinman 2013, s. 36 ff, J. Schelin 2018 s. 17 ff och C. Sandgren 2021, s. 52 f. Se även U. Petrusson och M. Glavå 2002 om tolkningen av gällande rätt utifrån en socialkonstruktivistisk analys.

²⁰ Exempelvis har europarättens allmänna tolkningsprinciper som principen om "margin of appreciation" och principen om dynamisk tolkning använts vid tolkning av Europadomstolens avgöranden och beslut, se NJA 2007 s. 747. Därtill har såväl skyddsgrundsdirektivet som asylprocedurdirektivet implementerats i svenska utlänningslagen och inkluderas i studiens tolkning av gällande rätt. Sverige är inte bunden av rättspraxis från Storbritannien. Däremot kan resonemang från utländska domstolars bevisvärdering användas som referensram för den svenska tillämpningen.

²¹ C. Sandgren 2021, s.53 f.

²² Se J. Kleinman, 2013 och J. Schelin 2018, s. 41 ff.

²³ J. Schelin 2018, s. 41 ff.

²⁴ Ibid.

²⁵ Kleinman anför vidare att den juridiska litteraturens kritik mot till rättsstillämpares argument kan påvisa brister och bidra med den fortsatta rättsutvecklingen. J. Kleinman 2013, s. 35 f.

Sedan studiens start har studiens syfte och metod övervägts och anpassats efter tillgängligt material.²⁶ Den första frågeställningen besvaras närmre en de lege lata-argumentation, då det syftar till att fastställa 'gällande rätt' för ett visst rättsligt problem. Slutsatserna som följer av den första frågeställningen läggs sedan till grund för att besvara den andra frågeställningen. Utgångspunkten för den andra frågeställningen är tidigare forskning i området och syftar är att öka förståelsen kring företeelsen *tortyrskadeutredningar enligt Istanbulprotokollet* i en asylrättsprocessuell kontext.²⁷ Frågeställningarna analyseras utifrån processrättsliga teoretiska föreställningar om utredningens robusthet. Därtill bidrar tillgänglig vetenskap om tortyrskador med ett kritiskt perspektiv på trovärdighetsbedömningar. Användningen av tillgänglig vetenskap inom rättsmedicinsk och rättspsykologisk forskning kan omfattas av en kritisk rättsdogmatisk metod och bidra med en tolkning och analys av 'gällande rätt' om trovärdighetsbedömningar samt hur det kan påverka domstolens utredningsansvar.²⁸ Andra rättsvetare hade dock anfört att det snarare är en rättsanalytisk metod.²⁹ Studien består av flera metoder och det kan föreligga svårigheter med att kategorisera dem.³⁰ I syfte att bidra med studiens transparens följer en detaljerad redogörelse för studiens metod, material och urval samt hur det förhåller sig till studiens disposition.³¹

1.4.1 Material och urval

I delkapitel 3.1 och 3.2 studeras mål då omständigheten om tortyr gjorts gällande av klagande men myndigheterna anfört att det förekom trovärdighetsbrister. MiÖD har meddelat PT i mål med likartade omständigheter efter MiÖDs prejudicerande beslut³² som fastställt migrationsdomstolen och Migrationsverkets utredningsansvar vid indikation om tortyr. Besluten har identifierats genom en sökningsfunktion i JP Infonet. Vid olika sökningar användes filter för

²⁶ Se not 278.

²⁷ Vilket enligt Westberg är en probleminriktad ansats, se P. Westberg, 1992.

²⁸ Se J. Kleineman 2013, s. 40 f och J. Schelin 2018.

²⁹ C. Sandgren 2021, s.53 f.

³⁰ Se M. Mellqvist SvJT 2019 s. 989 ff.

³¹ Se J. Kleineman 2013, s. 36 ff.

³² MIG 2012:2 och MIG 2014:21.

MiÖDs avgöranden och beslut mellan 1 januari 2019 fram till den 1 augusti 2023 med nyckelorden ”tortyrskadeutredning”, ”läkarintyg” och ”tortyr”, vilket gav 32 träffar. Vid en första filtrering identifierades åtta beslut som hanterade migrationsdomstolens och Migrationsverkets utredningsansvar i mål då sökande har åberopat förekomsten av tidigare tortyr. Vid en andra filtrering behölls de återförvisningsbeslut då myndigheterna anfört att det förelåg trovärdighetsbrister. Urvalet har gjorts i syfte att besvara den första frågeställningen gällande betydelsen av asylsökandens trovärdighet i förhållande till utredningsansvaret.³³

Av delkapitel 3.3 framgår avgöranden och beslut som enligt Migrationsverkets rättsliga ställningstagande RS/022/2021 utgör ett rättsligt stöd för ett undantag från myndigheternas ansvar att genomföra en tortyrskadeutredning på grund av omfattande trovärdighetsbrister. Ett rättsligt ställningstagande är inte en formell rättskälla, men kan få en praktisk effekt på myndighetens tillämpning då myndighetens anställda ska följa ställningstagandes riktlinjer.³⁴ De argument som förs i ställningstagandet kan därför bli sådant som migrationsdomstolar behöver ta ställning till vid en överklagan av myndighetens beslut, men domstolarna är inte bundna av ställningstagandets rekommendationer. Därför granskas de rättsfall som anges som stöd för undantag för myndigheternas utredningsansvar.

Rekommendationer som framgår av ’soft law’ kan bidra med klarhet för rättsläget och framtas oftast av experter som besitter omfattande teknisk kompetens inom ett specifikt område.³⁵ Både UNHCR:s handbok och Istanbulprotokollet utgör internationell ’soft law’ då de inte är juridiskt bindande dokument.³⁶ Istanbulprotokollet är en manual som innehåller vägledning gällande hur utredning och dokumentation av tortyrskador bör gå till och har antagits av FN:s högkommissarie har fått omfattande internationell tillämpning.³⁷ MiÖD har inte uttryckt något särskilt om

³³ Beslut om prövat överklagbarhet framgår under rubrik 2.2.5 då det passade bättre för dispositionen.

³⁴ R. Thorburn Stern, och H. Wikström, 2016 s.28–31, 46–48.

³⁵ A.T. Guzman 2002, s. 1879 ff.

³⁶ UNHCR:s handbok innehåller vägledning gällande hur trovärdighetsbedömningar kan göras på mer objektiva kriterier, UNHCR:s handbok p. 189–223. Både svenska förarbeten och MiÖD har dock konstaterat att UNHCR:s handbok är en viktig rättskälla inom asylrätt och har vid utformandet av bedömningskriterier om asylsökandens allmänna trovärdighet använt sig av handboken som vägledning, MIG 2006:1, Prop. 2009/10:31 s. 72 f.

³⁷ Läs mer under rubrik 4.1.

Istanbulprotokollets betydelse i asylmål. Istanbulprotokollets betydelse i den svenska asylrättsliga processen utgör en del av studiens analys, vilket behandlas i kapitel 4 och 5.2.

Det framgår av tidigare juridisk litteratur, Migrationsverket beslutsstöd som riktar sig till myndighetens anställda samt rättspsykologi att en tortyröverlevare kan ha begränsade möjligheter att uppfattas som trovärdig i en asylrättslig process.³⁸ Kunskap om tillgänglig vetenskap om tortyrens effekter och Istanbulprotokollets internationella tillmätning har även hämtats från vetenskapliga tidskrifter och rapporter. Inom ramen för studien har jag varit i kontakt med två specialiserade psykologer från två olika vårdgivare som genomför tortyrskadeutredningar i Sverige. I denna kontakt har fått ta del av två maskerade tortyrskadeutredningar genom ett besök på ett av Röda Korsets behandlingscenter för krig- och tortyrskador. Ett utdrag från en psykologs slutsatser av en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet framgår under rubrik 4.1.3, vilket ligger till grund en mer djupgående analys i kapitel 5.

1.4.2 Disposition

Studiens materiella, processuella och teoretiska utgångspunkter är integrerade *kapitel 2* i syfte att undvika upprepningar. Kapitel 2 är essentiellt för förståelsen av studiens resultat och analys och besvarandet av den första frågeställningen. I kapitlet beskrivs centrala begrepp som trovärdighet, utredningsansvar och sakkunigbevisning.

Vidare består i *Kapitel 3* av en analys av rättsfall som syftar till att besvara den första frågeställningen tillsammans med bakgrunden som lades till grund i kapitel 2. Kapitel 3 inleds med en analys av Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige*. Skälet till att besluten och avgöranden framgår av ett eget kapitel och inte i kapitel 2 är att lämna större utrymme för en tydlig och kronologisk analys av MiÖD praxisutveckling efter Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige*. Därtill granskas Migrationsverkets rättsliga ställningstagande och kritiserar för att ha ett juridiskt resonemang som inte är logiskt uppbyggt.³⁹

³⁸ P.A. Granhag (et al.) 2017, läs mer under rubrik 4.1.4.

³⁹ RS/022/2021, J. Schelin 2018 s. 17.

Kapitel 4 syftar till att besvara studiens andra frågeställning och inleds med en beskrivning av Istanbulprotokollet. I kapitlet framgår slutsatser från utomrättsliga källor som ligger till grund för kritisk analys av gällande rätt i kapitel 5.⁴⁰ Kapitlet syftar till att lyfta blicken från den svenska asylrättsprocessen och förse exempel på hur Istanbulprotokollet har tillämpats i rättsliga processer vid fastställandet av tortyr som omständighet. MiÖD inte har uttalat något särskilt om betydelsen av tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet, varför inget prejudicerande avgörande har kunnat stödja denna del av analysen.⁴¹

Studiens resultat analyseras i *kapitel 5* utifrån processrättsliga föreställningar om utredningens robusthet. Robusthetsperspektivet som framgått av *kapitel 2* används som analytiskt verktyg och tillämpas i på vas som framgått av *kapitel 3* och *kapitel 4*. Med andra ord så fördjupas analysen och svaren på studiens frågeställningar genom en tillämpning av processrättsliga föreställningar om robusthetsbegreppet.

Slutligen framgår en avslutande kommentar av *kapitel 6*.

1.4.3 Etiska överväganden

Svenska domstolars avgöranden och beslut är offentliga handlingar, men i vissa fall framgår inte asylsökandens namn eller initialer då det är belagt med sekretess. I de fall asylsökandens namn framgår av rättsfallen har jag valt att avidentifiera individerna och begränsar mig till att benämna de som ”asylsökanden”, ”sökanden” eller ”klaganden” i studiens resultat. En mer läsvänlig text hade inkluderat asylsökandens initialer. Målen innehåller dock väldigt personliga uppgifter. Från perspektivet av en asylsökande som också kan vara en tortyröverlevare kan det uppfattats som obehagligt att deras initialer och erfarenheter återges i en studie utan att de har gett sitt samtycke till det. Detsamma gäller för utdraget från tortyrskadeutredningen då individen benämns som ’patienten’. Undantaget för detta är de avgöranden och beslut från Europadomstolen och CAT då initialerna framgår av benämningen av avgörandet eller beslutet.

⁴⁰ J. Schelin 2018 s. 17. Med utomrättsliga källor avses forskningsresultat från rättspsykologiska och rättsmedicinska studier. I den mån studier eller avgöranden handlar om en fastställandet misshandel och inte tortyr framgår det i fotnoten.

⁴¹ Med hänsyn till rättskälleläran har prejudicerande uttalanden företräde framför ändamålsargument, J. Kleineman 2013, s. 39 f.

2 Tortyr som omständighet i asylmål

En asylsökandes personliga erfarenheter av tortyr eller annan illabehandling kan vara av betydelse för prövningen av skyddsskäl. I kapitel 2 beskrivs dels i vilken mån omständigheten om tortyr i ursprungslandet kan få betydelse för asylprövningen, dels hur domstolens utredningsansvar påverkas när omständigheten om tidigare tortyr *inte* har fastställts som bevisfaktum av domstolen.

2.1 Uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov

Uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov är uppehållstillstånd på grund av antingen en statusförklaring som *flykting* eller *alternativt skyddsbehövande* enligt 4 kap. 1–2 §§ UtL.⁴² Om förutsättningarna för antingen flykting eller alternativt skyddsbehövande är uppfyllda kan utlänningen erhålla statusförklaring så vida inget undantagsfall enligt 4 kap. 3-3a §§ UtL är tillämpligt.⁴³ Den som klassas som flykting eller alternativt skyddsbehövande har rätt till uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § UtL och ett uppehållstillstånd på dessa grunder är definitionen av *asyl* enligt 1 kap. 3 § UtL. Den som söker uppehållstillstånd på någon av dessa grunder benämns därför som *asylsökande*. Den svenska asylrätten har sin bakgrund i internationell rätt om mänskliga rättigheter och bestämmelserna i 4 kap. UtL bygger till stor del på EU:s skyddsgrundsdirektiv.⁴⁴ Svenska lagstiftare har eftersträvat att implementera såväl asylprocedurdirektivet som dess omarbetning vilket EU:s harmoniseringsarbete i området.⁴⁵

2.1.1 Flyktingdefinitionen

En flykting är en utlänning som befinner sig i ett annat land än ursprungslandet därför att han eller hon har en *välgrundad fruktan för förföljelse* på grund av ras, nationalitet, religiös eller

⁴² Saken i migration- och asylmål är frågan om rätt till uppehållstillstånd föreligger, MIG 2007:31. Uttrycket ”uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov” är vanligt förekommande i migrationsdomstolens avgöranden vid prövningar som omfattas av 4 kap. 1–2 §§ UtL.

⁴³ Prop. 2009/10:31 s. 72 ff.

⁴⁴ Sandesjö, Håkan., Wikrén Gerhard., Utlänningslagen med kommentarer, 13 uppl. Kapitel 4 Flyktingar och andra skyddsbehövande, Norstedts Juridik (JUNO).

⁴⁵ Prop 2009/10:31, SOU 2006:6 s.22, Prop. 2016/17:17, Prop. 1996/97:25, s. 96 f.

politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av ursprungslandets skydd enligt 4 kap. 1 § UtIL. Bestämmelsen återspeglar art 1 (A) 2 Genèvekonventionen.⁴⁶ Det är möjligt att en asylsökande som har utstått tortyr omfattas av flyktingdefinitionens tillämpning. Förekomsten av tidigare tortyr kan även aktualisera prövningar som omfattas av principen non-refoulement.

2.1.2 Principen non-refoulement

Principen non-refoulement framgår av art 3 Europakonventionen, art 3 Tortyrkonventionen och art 33 Genèvekonventionen. Såväl Europadomstolens som CAT:s avgöranden utgör viktiga rättskällor i asylrätt, då de syftar att övervaka Europakonventionen respektive Tortyrkonventionens efterlevande bland medlemsstaterna.⁴⁷ Av förarbeten till UtIL förekommer hänvisningar till bland annat art 1 och 33 Genèvekonventionen samt art 3 Tortyrkonventionen, som reglerar principen non-refoulement.⁴⁸ Principen non-refoulement innebär ett förbud mot att återsända, utvisa, avvisa, utlämna eller överföra en enskild till ett land där denne riskerar att få sina mänskliga rättigheter allvarligt kränkta, vilket omfattar situationer där det föreligger risk för framtida tortyr eller annan illabehandling.⁴⁹ Av både praxis från CAT och Europadomstolen är principen non-refoulement absolut.⁵⁰ Europadomstolen har konstaterat att en medlemsstat inte utvisa, återsända eller utlämna en enskild till ett land där det föreligger en *grundad anledning att tro* att han eller hon *löper en verklig risk* att utsättas för tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning vid ett återsändande då det skulle vara i strid med art 3 EKMR.⁵¹ Principen non-refoulement omfattar alltså beslut om utvisning av asylsökanden som fått avslag

⁴⁶ Prop 2009/10:31 s. 72.

⁴⁷ M. Seidltz 2018, s. 167 f.

⁴⁸ Prop. 2004/05:170 s. 94, 171 ff.

⁴⁹ Ibid. s. 171 ff.

⁵⁰ Artiklarna 3 och 15.2 EKMR, *Vilvarajah m.fl. mot Storbritannien* (Appl. nr. 13163/87) den 30 oktober 1991, *Soering mot Storbritannien* (Appl. nr.14038/88) den 7 juli 1989, *Chahal mot Storbritannien* (Appl. nr. 22414/93) den 15 november 1996.

⁵¹ *Chahal mot Storbritannien* den 15 november 1996, § 73–74.

på sin ansökan.⁵² Europakonventionen gäller som svensk lag och ingen annan lag eller föreskrift får meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt konventionen enligt 2 kap. 19 § RF. Svensk lagstiftning får därför inte meddelas i strid mot non-refoulement.

2.1.3 Tortyrdefinitionen

Både MiÖD och svenska förarbeten har hänvisat till Tortyrkonventionens art 1 för tolkning av tortyrdefinitionen.⁵³ Enligt artikel 1 i Tortyrkonventionen definieras tortyr som:

varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla information eller en bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner.

Varken Genèvekonventionen eller Europakonventionen innehåller en definition om tortyr. Såväl Europadomstolen som CAT har i sin praxis utvecklat definitionen om tortyr enligt konventionsartiklarna. Sammantaget kan sägas att tortyrdefinitionen är vid, men enligt Europadomstolens praxis krävs att behandlingen uppnår en minimigrad av svårhetsgrad och har förorsakats avsiktligt.⁵⁴ Förbudet mot non-refoulement gäller dock inte bara för personer som riskerar att utsättas för tortyr, utan omfattar även annan illabehandling, som rymmer fler situationer än de som rymmer inom tortyrdefinitionen.⁵⁵

⁵² Enligt Europadomstolens praxis omfattar principen non-refoulement även personer som har begått ett brott eller misstänkts att göra det i framtiden, *Chahal mot Storbritannien* den 15 november 1996 och *Saadi mot Italien* (Appl. nr. 37201/06) den 28 februari 2008.

⁵³ MIG 2012:2, Prop. 1985/86:17 s. 4.

⁵⁴ L.Feijen och E. Frennmark, 2011 s. 163.

⁵⁵ Prop. 2004/05:170 s. 171 ff.

2.1.4 Alternativt skyddsbehövande

Definitionen av *alternativt skyddsbehövande* i 4 kap. 2 § UtIL är en konsekvens av svenska internationella åtaganden gällande *principen non-refoulement*.⁵⁶ Syftet med bestämmelsen är att omfatta asylsökanden som principen non-refoulement är menad att skydda, men som inte ryms inom flyktingdefinitionen. Rekvisiten speglar i huvudsak vad som framgått ovan om principen non-refoulement. Rätten till uppehållstillstånd på grund av risk för tortyr, dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning baseras på i artikel 3 i Tortyrkonventionen, artikel 3 i den EKMR och artikel 15 i EU:s skyddsgrundsdirektiv.

2.1.5 Hinder för verkställighet

Vid ett avslag på en asylansökan meddelas även ett utvisningsbeslut. Skyddsskäl och den framåtsyftande bedömningen görs utifrån de omständigheter och fakta som finns tillgänglig för beslutsfattaren vid det tillfället som beslutet fattas. Därför kan det uppstå situationer då en person fått ett utvisningsbeslut men nya omständigheter som exempelvis förändringar av landinformation kan medföra att en verkställighet av avlägsnandebeslutet skulle vara i strid mot non-refoulement.⁵⁷ Av utlänningslagens förarbeten framgår att verkställighetshindret enligt 12 kap. 1 § UtIL ska beaktas i samtliga fall vid fråga om avvisning, utvisning eller när beslutet ska verkställas.⁵⁸ Beviskravet i 12 kap. 1 § UtIL är längre än vid prövningen av alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § UtIL.⁵⁹ Verkställighetshindret i 12 kap. 1 § UtIL är absolut och omfattar även en bedömning av andra hinder mot verkställighet,⁶⁰ vilket överensstämmer med artikel 3 Tortyrkonventionen och artikel 3 EKMR.⁶¹ Vidare syftar 12 kap. 2 § UtIL att återspegla

⁵⁶ Prop. 2009/10:31 s 116 f. Se även L.Fejjen och E. Frennmark, 2011 s. 163.

⁵⁷ Prop. 2004/05:170, s. 296 och Prop. 1988/89:86, s. 194.

⁵⁸ Prop. 1988/89:86, s. 194.

⁵⁹ I det förstnämnda ställs ett krav på *skälig* anledning medan det i det andra krävs en *grundad* anledning för skyddsbehovet, prop. 2004/05:170 s. 193.

⁶⁰ Prop. 2004/05:170 s. 248.

⁶¹ Prop. 2009/10:31 s. 75.

Genèvekonventionens art 33 (1), men till skillnad från 12 kap. 1 § UtL är bestämmelsen inte absolut.⁶²

2.2 Processrättsliga utgångspunkter

I såväl *R.C. mot Sverige* som MiÖDs prejudicerande beslut förelåg brister i utredningens *robusthet*, vilket medförde att myndigheternas brustit i sitt utredningsansvar.⁶³ En utförligare analys av *R.C. mot Sverige* och MiÖDs prejudicerande rättsfall framgår under rubrik 3.1.

2.2.1 Artikel 18 omarbetade asylprocedurdirektivet

EU:s medlemsstater ansvarar för att genomföra läkarundersökningar om det är av relevant för prövningen av asylskäl enligt artikel 18.1 omarbetade asylprocedurdirektivet. Sådana läkarundersökningar ska utföras av kvalificerade medicinska yrkesutövare och resultatet ska överlämnas till den beslutande myndigheten.⁶⁴ Vidare kan medlemsstaterna utse medicinska yrkesutövare som får utföra sådana läkarundersökningar. En sökandes vägran att genomgå en sådan läkarundersökning ska dock inte hindra den beslutande myndigheten att fatta beslut om ansökan om internationellt skydd. Läkarundersökningar enligt artikel 18.1 omarbetade asylprocedurdirektivet ska täckas av offentliga medel.⁶⁵ Om medlemsstaten inte genomför en läkarundersökning i enlighet med artikel 18.1 omarbetade asylprocedurdirektivet ska dock asylsökande informeras om att han eller hon på eget initiativ och på egen bekostnad kan genomföra en läkarundersökning med avseende på tecken som skulle kunna tyda på tidigare förföljelse eller allvarlig skada.⁶⁶ Oavsett om läkarundersökningen har genomförts och bekostats av staten eller asylsökande ska den vägas in i den beslutande myndighetens bedömning tillsammans med övriga bevisning.⁶⁷ Lagstiftaren ansåg att den svenska rättsordningen redan uppfyllde vad som framgår av art 18 omarbetade asylprocedurdirektivet vid direktivets

⁶² Prop. 2004/05:170 s. 219.

⁶³ MIG 2012:2 och MIG 2014:21, I. Cegrell Karlander 2021, s. 222.

⁶⁴ Artikel 18.1(2) omarbetade asylprocedurdirektivet.

⁶⁵ Artikel 18.1(3) omarbetade asylprocedurdirektivet.

⁶⁶ Artikel 18.2 omarbetade asylprocedurdirektivet.

⁶⁷ Artikel 18.3 omarbetade asylprocedurdirektivet.

genomförande.⁶⁸ Reneman anför att EU-domstolen kan förse med tydligare vägledning än vad Europadomstolen och CAT gjort gällande medlemsstaternas ansvar att inhämta ett sakkunnigutlåtande genom tolkning av artikel 18 omarbetade asylprocedurdirektivet.⁶⁹ Ett sådant avgörande saknas i dagsläget.

2.2.2 Trovärdighet och tillförlitlighet

Asylsökandens muntliga utsaga är oftast en stor del av bevisningen i asylmål, vilket medför att trovärdighetsprövningar blir centrala vid prövningen av asylskäl.⁷⁰ I vissa fall kan dock de asylsökande som är i störst behov av skydd ha svårt att övertyga nationella myndigheter om rådande skyddsbehov.⁷¹ Medan trovärdighetsbedömningar oftast syftar till att bedöma om *personen* är trovärdig, alltså vilka *subjektiva faktorer* som kan spela roll för berättelsens trovärdighet, så syftar tillförlitlighetsbedömningar främst till att bedöma själva *utsagans* sannolikhet, vilket är mer objektiva bedömningskriterier.⁷² MiÖD använder sig främst av begreppet 'trovärdighet', men i bedömningen ingår även objektiva bedömningskriterier av utsagans sannolikhet.⁷³ Tillämpningen av bevislätnadsregeln påverkar asylrättsliga trovärdighetsbedömningar. Enligt MiÖD ska myndigheterna först pröva om asylsökande kunnat göra sin berättelse sannolik genom den bevisning han eller hon åberopat, vilket är ett steg som görs *innan* trovärdigheten värderas.⁷⁴ Vissa trovärdighetsbrister medför inte alltid att asylsökandens allmänna trovärdighet kan ifrågasättas.⁷⁵ Enligt MiÖDs praxis påverkas utsagans

⁶⁸ Se prop. 2016/17:17 s.51 f.

⁶⁹ M. Reneman, 2020 II.

⁷⁰ M. Kagan, 2003 s. 367 ff.

⁷¹ Ibid.

⁷² S. Andersson 2018, s. 312, R. Thorburn Stern, och H. Wikström, 2016 s. 163 ff.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ MIG 2007:12.

⁷⁵ I MIG 2011:6 anförde MiÖD att asylsökandens uppgifter var sammanhängande och i stort sett oförändrade och inte stred mot vad som var känt genom landinformationen. Därför medförde inte att en enskild uppgift att asylsökandens allmänna trovärdighet kunde ifrågasättas. Se även MIG 2011:8.

trovärdighet av utsagans detaljrikedom, rimlighet, huruvida utsagan är sammanhängande, oförändrad, innehåller motstridiga uppgifter eller strider mot kända fakta.⁷⁶

I internationell kontext görs ingen skillnad på trovärdighet och tillförlitlighet så som det görs i svensk kontext.⁷⁷ Enligt Europadomstolens praxis bör klagande som lämnat motstridiga uppgifter eller avsiktligt lämnat felaktig information kunna ge en tillfredställande förklaring för avvikelserna för att uppfattas som trovärdig.⁷⁸ Vidare ställer Europadomstolens praxis krav på rimlighet i berättelsen samt att den ska vara oförändrad.⁷⁹ Motsägelsefulla och upptrappade uppgifter minskar berättelsens trovärdighet enligt Europadomstolens praxis.⁸⁰ Vissa trovärdighetsbrister i utsagan innebär inte alltid att asylsökandens allmänna trovärdighet kan ifrågasättas.⁸¹ Enligt CAT kan motsägelser och inkonsekvenser i en utsaga förväntas av en tortyröverlevare och särskilt om personen lider av PTSD.⁸²

Det är svårt att framställa vetenskapligt underbyggda kriterier som syftar att avgöra om någon talar sanning baserat på subjektiva faktorer så som *personens* beteende.⁸³ Därför har rättspsykologer anfört att trovärdighetsbedömningen främst borde fokusera på *utsagans* sannolikhet och personens vilja och förmåga att tala sanning.⁸⁴ Bristen på vetenskapligt stöd är enligt Andersson en anledning till ett kritiskt förhållningssätt om trovärdighetskriterierna samt att den fria bevisvärderingens princip innebär att praxis kring bevisvärdering i mindre uträkning är

⁷⁶ MIG 2007:12, MIG 2011:6, MIG 2011:8, S. Andersson 2018.

⁷⁷ R. Thorburn Stern, och H. Wikström, 2016 s. 165 f.

⁷⁸ S. Andersson 2018.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Trots att en man som anfört att han har utsatts för tortyr hade lämnat motstridiga uppgifter samt gjort vissa tillägg ansågs han ha vidhållit huvuddragen i sin berättelse och gjort sin utsaga sannolik. Europadomstolens mål *F.N. m.fl. mot Sverige* (Appl. nr. 28774/09) 18 december 2012.

⁸¹ Ibid. *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010.

⁸² CAT/C/21/D/101/1997, *Halil Hayden mot. Sverige*.

⁸³ S. Andersson 2018, s. 320–331, L.A Strömwall 2021, K. Ask och S. Landström, 2021.

⁸⁴ K. Ask och S. Landström, 2021.

bindande för rättstillämpare.⁸⁵ Fortsättningsvis kommer begreppet 'trovärdighet' syfta på både bedömningar kring *utsagans* trovärdighet, och huruvida *personen* uppfattas som trovärdig.

2.2.3 Bevisbörda, bevislätnadsregeln och utredningsansvar

Beviskravet i asylmål är *sannolikt* och asylsökande har *bevisbördan* gällande att omständigheterna är sådana att han eller hon har rätt till uppehållstillstånd.⁸⁶ Det innebär dock inte att den enskilde ensam har *bevisföringsansvaret*, vilket är ett ansvar producera det *processmaterial* som ska ligga till grund som bevisningen i avgörandet.⁸⁷ Tillämpningen av *bevislätnadsregeln* påverkar myndigheternas utredningsansvar och sökandens bevisbörda, vilket är något som skiljer asylmål från andra förvaltningsrättsliga mål. Enligt praxis och förarbeten bör bevislätnadsregeln tillämpas om asylsökandens *allmänna trovärdighet* inte är ifrågasatt.⁸⁸ Det innebär att asylsökandens uppgifter bör läggas till grund för bedömningen i det fall då sökandens uppgifter framstår som rimliga men utredningen inte kan styrka sökandens påståenden.⁸⁹

Asylsökandens *bevisbörda* innebär att han eller hon ansvarar över att berätta om omständigheter som är relevanta för prövningen av skyddsskälerna samt besvara på frågor som ställs av myndigheterna, något som Diesen kallar för en *informationsbörda*.⁹⁰ Med andra ord bör uppkomna tvivelsmål betraktas till asylsökandens fördel när den allmänna trovärdigheten inte är ifrågasatt.⁹¹ Enligt Diesen bör bevislätnadsregeln inte aktualiseras vid bevisvärderingen, utan att det vid " [...] *brist på utredning ska tolkas som brist på motbevis.*"⁹² På grund av det särskilda skyddsbehovet som asylrättsprövningen omfattas av föreligger ett utvidgat utredningsansvar i asylmål.⁹³ Det innebär bland annat att myndigheterna bör ställa rimliga följdfrågor till

⁸⁵ S. Andersson 2018, s. 321.

⁸⁶ MIG 2006:1, MIG 2007:12, MIG 2007:43 om bevisbördans placering och sannolikhetskravet.

⁸⁷ I. Cegrell Karlander 2023 s. 59, 43 f, C. Diesen 2018, s. 223 ff.

⁸⁸ MIG 2007:12, MIG 2006:1, Prop. 1979/80:96 s. 88, UNHCR:s handbok p. 203–204.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ C. Diesen 2018, s. 226–230.

⁹¹ Prop. 1979/80:96 s. 88, C. Diesen 2018, s. 229.

⁹² C. Diesen 2018, s. 229.

⁹³ MIG 2006:1, MIG 2006:7, Prop. 2004/05:170, s.155.

asylsökanden, då han eller hon inte kan antas vara införstådd i vilka konkreta omständigheter som är relevanta för målets avgörande.⁹⁴ Därför bör den enskildes utsaga prövas av myndigheterna som vid behov bör vidta *utredningsåtgärder* för att säkerställa ett tillräckligt robust processmaterial.⁹⁵ Domstolens utredningsansvar i asylmål kan således förstås ett ytterst ansvar att säkerställa en robust utredning, i vilken det finns ett ansvar att komplettera processmaterialet vid behov i syfte att fatta materiellt korrekta beslut.⁹⁶

2.2.4 Tortyr som bevisfaktum och sakkunigbevisning

Samtlig bevisning som förts till målet ska värderas i enlighet med principen om fri bevisföring och fri bevisprövning enligt 35 kap. 1 § RB. I sin bevisvärdering ska domare förhålla sig till objektivitetsprincipen i enligt 1 kap. 9 § RF.⁹⁷ Bevisvärdering handlar om fastställandet av *sannolikheten* för vad som har skett eller kommer att ske i 'verkligheten'.⁹⁸ I syfte att upprätthålla objektivitetsprincipen och utesluta subjektiva bedömningar bör domare lägga sina egna eller andras *erfarenhetssatser* till grund för sina slutsatser vid värderingen av bevis.⁹⁹

Sannolikhetsbedömningen i asylmål är en prognosbedömning om verklig risk för framtida tortyr eller förföljelse.¹⁰⁰ Förekomsten av asylsökandens personliga erfarenheter av tortyr eller förföljelse är en allvarlig indikation som starkt tyder på att asylsökanden har en välgrundad fruktan för förföljelse eller att det föreligger en verklig risk att han eller hon kommer att lida skada vid ett återvändande.¹⁰¹ Sannolikhetsbedömningen görs i en så kallad sammanvägd

⁹⁴ Ibid. Se även art 4 Skyddsgrundsdirektivet samt UNHCR:s handbok p. 190–197 som belyser vikten av en kvalificerad handläggning.

⁹⁵ I. Cegrell Karlander 2023, s. 244–248.

⁹⁶ Ibid. s. 138–140, C. Diesen 2018, s. 226.

⁹⁷ Kravet på domarens objektivitet i bevisvärderingen framgår av NJA II 1943 s.444. Hur bevisvärdering sker i praktiken är svårt att fastställa och olika bevisvärderingsteorier har formulerats, I. Cegrell Karlander 2023, s.38–40, C. Diesen 2018, s. 232–242.

⁹⁸ P.O. Ekelöf (et al.) 2009, s.15, 281–286, C. Diesen 2018, s. 248 ff.

⁹⁹ I. Cegrell Karlander 2021 s. 37 f.

¹⁰⁰ Skyddsgrundsdirektivet, art. 4.4, SOU 2006:6, s. 90, UNHCR:s handbok, p. 45, I. Cegrell Karlander 2021 s. 194 ff, C. Diesen 2018, s. 245–252.

¹⁰¹ Ibid. *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010 § 55–57, *J.K. m.fl. mot Sverige* (n 1) (Appl. nr. 59166/12) den 23 augusti 2016 § 99–102.

bedömning, då flera *bevisfakta* prövas för ett och samma *rättsfakta*.¹⁰² Enligt Cegrell Karlander uppdelning är *rättsfakta* den behandling som den asylsökande kan förväntas bli utsatt för vid ett återvändande.¹⁰³ Vidare utgör de omständigheter som har hänt eller är pågående *bevisfakta*. Med andra ord kan omständigheter som sökandens sexuella läggning, politiska åsikter, personliga erfarenheter av tortyr eller relevant landinformation utgöra *bevisfakta*. Bevisfakta ligger till grund för bedömning av risken för framtida förföljelse, eller annan skyddsgrundande behandling, vilket är det *rättsfakta* som prövas i målet.¹⁰⁴ *Hjälpfakta* är i sin tur omständigheter som påverkar *bevisvärdet* av ett *bevisfakta*.¹⁰⁵ Med andra ord utgör asylsökandens erfarenheter av tortyr i ursprungslandet *bevisfakta* i målet som kan ligga till grund för rättsfakta 'grundad eller skälig anledning att anta att asylsökanden löper en verklig risk att bli utsatt för tortyr eller annan illabehandling vid ett återvändande' enligt 4 kap. 2 § UtIL alternativt verkställighetshindret enligt 12 kap. 1 § UtIL. Det innebär dock inte att en asylsökande har rätt till uppehållstillstånd enbart om asylsökandens tidigare erfarenheter tortyr har blivit fastställt. Skälet är att prövningen av *rättsfaktum* består av samtliga fastställda *bevisfaktum* i målet. I asylmål är den åberopade *rättsföljden* uppehållstillstånd och kan endast erhållas om rättsfaktumet i målet har blivit fastställt. Förekomsten av tidigare tortyr behöver således inte vara avgörande för prövningen i målet, utan är ett bland flera bevisfakta i en helhetsbedömning.¹⁰⁶

Vidare är *sakkunigbevisning* en *särskild erfarenhetsats* som kan ligga till grund för bevisvärderingen och kan bistå beslutsfattaren med expertkunskap som beslutsfattaren själv inte besitter men som är relevant för prövningen av bevisningen i en viss fråga.¹⁰⁷ En sakkunniges

¹⁰² Se 4 kap. 1–2 §§ UtIL.

¹⁰³ Uppdelningen görs enligt rekvisiten i flyktingdefinitionen enligt 4 kap. 1 § UtIL, men detsamma kan tillämpas på rekvisiten för alternativ skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § UtIL samt verkställighetshindret enligt 12 kap. 1 § UtIL som också utgör prognosbedömningar av framtida risk för asylsökande. Se figurer 9–10 i Cegrell Karlanders avhandling för en utförlig förklaring om rättsfakta, bevismedel och bevisfakta i asylprocessen, I. Cegrell Karlander 2021, s. 189–200.

¹⁰⁴ Ibid. s. 35–37, P.O. Ekelöf (et al.). 2009, s. 15.

¹⁰⁵ I. Cegrell Karlander 2023, s. 35–37, P.O. Ekelöf (et al.) 2009 s. 19.

¹⁰⁶ Exempelvis kan aktuell landinformation tala för förändringar i landets styre, vilket kan medföra att en asylsökande som har blivit utsatt för tortyr eller annan skyddsgrundande behandling inte längre riskerar det på grund av förändringar i aktuell landinformation, SOU 2006:6, s. 90.

¹⁰⁷ C. Diesen 2018, s. 272–273, B. Lindell 2021 s. 580–581.

erfarenhetssatser kan ligga till grund för domarens bevisvärdering och är ett tolkningsverktyg som står till domstolens *befogenhet*.¹⁰⁸ Domare bör dock inte helt förlita sig på ett expertutlåtande genom att överlåta bevisprövningen till den sakkunnige.¹⁰⁹ En risk med sakkunnigutlåtande är att den juridiska beslutsfattaren kan sakna tillräcklig kunskap inom ämnet för att kunna tolka utlåtandet.¹¹⁰

Enligt Diesen föreligger en risk för obalans mellan parternas åberopade expertutlåtanden då sakkunniga som har anlitats av Migrationsverket riskerar att tillmätas en större betydelse i fråga om objektivitet och skicklighet i jämförelse med utlåtanden som lämnats av en sakkunnig anlitad av den asylsökande.¹¹¹ Representanter för både Migrationsverket och migrationsdomstolar har vidhållit att myndighetens bedömningar är objektiva och att samtlig bevisning värderas i enlighet med den fria bevisföringen och fria bevisprövningen.¹¹² Enligt resultat från Meyersons avhandling framgår att migrationsdomstolar sällan inhämtar ett sakkunnigutlåtande *ex officio*, men när ett sådant väl ingår i processmaterialet så övervägs och värderas olika experters utlåtanden olika.¹¹³ Både radiologiska åldersbedömningar och språkanalyser som oftast görs på Migrationsverkets initiativ övervägdes i nästan alla de studerade fallen. Däremot övervägdes inget av de åtta läkarintygen ('medical report') som oftast åberopats av asylsökanden som ingått i studien. Sådana läkarintyg kan syfta till att aktualisera myndigheternas utredningskylighet att genomföra vidare utredning om skadornas uppkomst. Läkarintygen lades dock inte till grund för vidare utredningen trots att målen avgjordes efter *R.C. mot Sverige* och MIG 2012:2. Trots att inga säkra slutsatser kan dras föreligger i vart fall en indikation om en rådande obalans mellan parternas sakkunniga i asylprocessen.

¹⁰⁸ P.O. Ekelöf (et al.) 2009, s.15, I. Cegrell Karlander 2023, s. 40, C. Diesen 2018, s. 272–275.

¹⁰⁹ C. Diesen 2018, s. 272–275.

¹¹⁰ Ibid. Radiologiska bedömningar har fått ett stort genomslag i den juridiska bedömningen genom att ha tillmätts ett högt bevisvärde trots att metoden som används för läkarintygen saknar vetenskaplig evidens, G. Noll 2016.

¹¹¹ C. Diesen 2018, s. 272–275, B. Lindell 2021 s. 580 f., P.O. Ekelöf (et al.) 2009 s. 287–302.

¹¹² Kritiker anför dock att både Migrationsverkets åldersbedömningar och språkanalyser fått ett för högt bevisvärde och inflytande i asyrlättsliga prövningar, G. Noll 2016, M. Andersson och U. Öster I-II 2015.

¹¹³ A. Meyerson 2023, s. 181–190.

Sammantaget kan fastställandet av tidigare tortyr få betydelse för bedömningen av asylskäl, men behöver inte vara avgörande för rätten att erhålla uppehållstillstånd. En *tortyrskadeutredning* kan få betydelse för bedömningen om ett skyddsbehov föreligger, men det är dock inte avgörande för den återopade rättsföljden, då domstolen även behöver ta hänsyn till annan bevisning.¹¹⁴ En experts roll är att kommentera *rimligheten* av ett påstående, dock inte påståendets *trovärdighet*, eftersom den sistnämnda bedömningen bör göras av den juridiska beslutsfattaren.¹¹⁵ Inom ramen för studien kan ett huvudsakligt *bevistema* i de studerade målen i kapitel 3 förstås som följande: asylsökande riskerar tortyr eller annan illabehandling (rättsfaktum) på grund av tidigare erfarenheter av tortyr (bevisfaktum).¹¹⁶ Vidare kan ett *sakkunnigutlåtande* (hjälpfaktum) bistå domaren vid fastställandet av tortyr som omständighet i målet.¹¹⁷ Det vill säga att ett sakkunnigutlåtande (hjälpfaktum) kan ligga till grund för asylsökandens tidigare erfarenheter av tortyr (bevisfaktum), men kan inte medföra några rättsliga följder i sig självt.¹¹⁸

2.2.5 Robusthet enligt 8 § FPL

Av 8 § FPL framgår förvaltningsdomstolens *utrednings- och processledningsansvar* och innebär att domstolen har ett ansvar att *ex officio* vidta åtgärder i syfte att säkerställa att *målet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver*.¹¹⁹ Domstolens utredningsansvar är beroende av måltypen och omständigheter i den enskilda fallet, vilket gör det är svårt att på förhand fastställa hur långtgående domstolens utredningsansvar är.¹²⁰ Officialprincipen har ställts mot

¹¹⁴ En *tortyrskadeutredning* är ett *hjälpfaktum* som kan bistå domstolen vid bedömningen av *bevisfaktum* 'tidigare tortyr' som inte behöver innebära att *rättsfaktumet* 'risk för tortyr eller illabehandling vid ett återvändande till ursprungslandet' föreligger.

¹¹⁵ A. Bahar 2020. Resonemanget har även förts av Storbritanniens högsta domstol, läs mer under rubrik 4.1.2.

¹¹⁶ *Bevistemat* är något som beskriver vad ett bevis syftar till att bevisa och är ett förhållande mellan bevisfakta och rättsfakta, I. Cegrell Karlander 2023, s. 37, 214–234, P.O. Ekelöf (et al.) 2009 s. 15.

¹¹⁷ Distinktionen mellan bevisfaktum och hjälpfaktum är användbar för uppsatsens syfte, då det synliggör relationen mellan ett sakkunnigutlåtande (hjälpfaktum) och tortyr som omständighet (bevisfaktum). Distinktionen kan bistå domare vid redovisning av vilka erfarenhetssatser som har legat till grund för bevisvärderingen, I. Cegrell Karlander 2023, s.226 f.

¹¹⁸ I. Cegrell Karlander 2023, s.223–225.

¹¹⁹ R. Jermsten, Förvaltningsprocesslag (1971:291) 8 § FPL, Karnov (JUNO).

¹²⁰ J. Blomberg och P. Södergren Förvaltningsprocesslag (1971:291) 8 § Lexino (JUNO).

objektivitetsprincipen, då utredningsåtgärder som domstolen vidtar *ex officio* kommer att gynna en part och missgynna den andra.¹²¹

Det föreligger skilda meningar om utredningens robusthet bör påverka bevisvärderingen. Ekelöf anser att brister i bevisningens robusthet kan få betydelse i mål då rätten har ett utvidgat utredningsansvar.¹²² Enligt Ekelöfs synsätt kan därför robusthetsbrister i vissa fall påverka bevisvärderingen.¹²³ Då ett mordvapen typiskt sätt har ett högt bevisvärde kan avsaknaden av denna innebära att bevissituationens värde blir låg, vilket är något som domaren bör ta hänsyn i bevisvärderingen.¹²⁴ Lindell ställer sig kritisk mot att domaren bör ta hänsyn till bevis som *inte* har tillförts till målet och anför att det vore i strid med principen av den fria bevisvärderingen.¹²⁵ Enligt Lindell ska domaren endast värdera den bevisning som framgår av processmaterialet och anför att utredningens robusthet snarare är en systemegenskap som kan bedömas relativt: antingen är utredningens robusthet låg eller hög.¹²⁶ Informationsproblemet innebär att domaren kan ha svårt att bedöma relationen mellan den bevisning som finns tillgänglig och den som saknas i utredningen.¹²⁷ Lindell anför att frågan om utredningens robusthet snarare handlar om att angripa informationsproblemet som han har illustrerat med en låda.¹²⁸ I lådan finns tio bevis som återspeglar den fulla 'verkligheten'. Ponera att domaren endast har tillgång till två av bevisen och inte kan se övriga bevis. Då kan domaren inte veta i vilken riktning de 'osynliga' bevisen talar för. Ponera vidare att domaren inte vet hur många bevis som finns i lådan, alltså inte vet vilka bevis som saknas i en given bevissituation. Lindells låda illustrerar svårigheten som domare ställs inför vid bedömningen om vad som saknas i en given bevissituation och åt vilket håll eventuell bevisning hade kunnat talat för. Lindell framhåller att kraven på utredningen är beroende av vad

¹²¹ G. Lindkvist 2019, s. 29 f.

¹²² Ekelöf syftar på brottmål och indispositiva tvistemål, P.O. Ekelöf (et al.) 2009, s. 187–189.

¹²³ I. Cegrell Karlander 2023, s. 69 f.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ B, Lindell 2005 s.412–414, I. Cegrell Karlander 2023 s.70.

¹²⁶ B. Lindell 2005 s. 412–413, fotnot 51, B. Lindell 2021 s. 594–597.

¹²⁷ I. Cegrell Karlander 2021 s. 54 ff, C. Diesen 2018, s. 230 f.

¹²⁸ B. Lindell 1987, s. 344 se I. Cegrell Karlander 2021 s. 58.

som framkommit i det enskilda målet och att en lägre utredning behöver accepteras i vissa fall.¹²⁹ Enligt Lindell kan en åklagare underlåtenhet att vidta nödvändiga utredningsåtgärder innebära åtalet ogillas.¹³⁰ Det innebär dock inte att bevisningen som förts till målet ska värderas lågt.

Cegrell Karlander har studerat officialprincipens tillämpning i asylmål. Enligt Cegrell Karlander är robusthetskravet beroende av *målets beskaffenhet* samt av *de särskilda omständigheter som är unika i varje enskilt fall*.¹³¹ Cegrell Karlander anför att migrationsdomstolen har ett ansvar att säkerställa bevissituationens tillräckliga *robusthet* innan målet är färdigt för avgörande och att det går att tala om en minimistandard som utredningen bör uppnå.¹³² Enligt Cegrell Karlander är *målets beskaffenhet* beroende på sådant som (1) saken i målet, (2) avgörandets processrättsliga konsekvenser om res judicata och (3) om den rättsliga prövningen innefattar en prognostisk bedömning eller om det föreligger andra utredningssvårigheter.¹³³ Asylmål skiljer sig från ett vanligt ansökningsmål då ett avslagsbeslut det förenas med ett avvisningsbeslut, vilket är av betungande karaktär.¹³⁴ Ett felaktigt avlägsnandebeslut kan innebära väldigt negativa konsekvenser för den enskilde samt vara ett brott mot svenska internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, vilket ökar intresset för ett korrekt materiellt beslut.¹³⁵ Därtill vinner ett avlägsnande asylmål rättskraft, vilket innebär att en sökande i normalfallet endast får sitt ärende prövat en gång, vilket talar för väsentligheten av ett materiellt korrekt beslut.¹³⁶ Att prövningen av skyddsskäl omfattas av *framtidsprognoser* innebär dock särskilda svårigheter för utredningens robusthet då det är svårt att på förhand bestämma vilken bevisning och rättsfakta som är relevant

¹²⁹ Exempelvis är bevissituationen vid en häktningförhandling *per se* mindre utförlig än vad som förväntas vid det slutliga avgörandet. Därför kan en mindre omfattande utredning accepteras vid en häktningförhandling, men vid det slutliga avgörandet bör det finnas en utförligare utredning om det ska läggas till grund för en fällande dom, B. Lindell 2005 s. 412 f.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ I. Cegrell Karlander 2021, s. 67 ff.

¹³² Ibid. s.70 ff, 147–212.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ I. Cegrell Karlander 2023, s.169–173, s.211–214.

¹³⁵ Ibid. C. Diesen 2018, 224–229.

¹³⁶ I. Cegrell Karlander 2021, s. 177 ff.

för bedömningen av framtida negativa konsekvenser för den enskilde.¹³⁷ Det kan ställas allt för höga krav på utredningens robusthet.¹³⁸ Det utvidgade utredningsansvaret har dock motiverats på grund av det särskilda skyddsbehovet som asylmål ger uttryck för och framgår av såväl rättspraxis som förarbeten. Föreligger utredningsbrister i ett asylmål bör utredningen fortsätta tills robustheten är nådd i syfte att säkerställa en standard som förutsätter en rättssäker prövning.¹³⁹

Cegrell Karlander anför att domstolen har tre handlingsalternativ när det föreligger brister i utredningen, vilka är att "(1) återförvisa målet till underinstans, (2) läka bristen genom processledning/egna utredningsåtgärder eller (3) låta bristen gå ut över endera parten."¹⁴⁰ I praktiken kan även processekonomiska intressen ställas i kontrast till intresset för materiellt korrekta beslut.¹⁴¹ Cegrell Karlander anför att en rimlig utgångspunkt bör vara att den part som lättast kan föra bevisningen som även ska ansvara för *bevisföringen*, vilket i asylmål är Migrationsverket som har en viss expertis.¹⁴² Om sökanden har vidtagit åtgärder som kan förväntas av denne och utredningen inte är tillräckligt robust, så borde Migrationsverket bära risken för att utredningen inte är tillräckligt robust.

Vad har då asylsökande för möjligheter att genomdriva en ändring på domstolens beslut att inte genomföra en tortyrskadeutredning? MiÖD vid två tillfällen avvisat överklagan gällande migrationsdomstolens beslut att inte genomföra en tortyrskadeutredning då det *inte är ett beslut som kan överklagas* särskilt enligt 34 § FPL.¹⁴³ Beslutet att inte genomföra en tortyrskadeutredning får alltså överklagas först i samband med talan mot migrationsdomstolens slutliga avgörande i målet. Enligt von Essen kan parterna inte styra över tillämpningen av 8 § FPL genom att yrka på utförligare processledning. Däremot kan en part anförda att domstolen

¹³⁷ Ibid. s. 181 ff.

¹³⁸ I. Cegrell Karlander 2023, s. 204 f, 225–227.

¹³⁹ C. Diesen 2018, s. 225.

¹⁴⁰ I. Cegrell Karlander 2021, s. 214.

¹⁴¹ I. Cegrell Karlander 2021, s. 58. Se även G. Lindkvist 2019, s. 29 f., B. Lindell 2005 s. 413.

¹⁴² I. Cegrell Karlander 2023, s. 71–79, 138–140.

¹⁴³ UM 14385–17, meddelad 2017-11-14, UM 813–22, meddelad 2022-01-25.

brustit i sin processledning, vilket kan vara skäl för en återförvisning.¹⁴⁴ Det förutsätter dock att MiÖD anser att robusthetsbristerna medför synnerliga skäl att meddela PT.¹⁴⁵ De rättsfall som framgår under rubrikerna 3.2.1 och 3.2.2. har varit sådana som MiÖD har ansett att det funnits synnerliga skäl att pröva.

3 Utredningsansvar vid indikation om tortyr

Av delkapitlen 3.1. och 3.2 framgår en analys av rättsfall om domstolens utredningsansvar när det föreligger trovärdighetsbrister hos den asylsökande samt en indikation om tortyr.¹⁴⁶ I delkapitel 3.3 analyseras resonemanget i RS/022/2021 som motiverar undantaget från myndigheternas ansvar på grund av omfattande trovärdighetsbrister. Av delkapitel 3.4 framgår ett referat till en studie som granskat Europadomstolens och CAT:s tillämpning i frågan.

3.1 *R.C. mot Sverige* om statens utredningsansvar

Genom Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* fastslogs att staten har ett särskilt utredningsansvar om det föreligger en *indikation* om asylsökandens personliga erfarenheter av tortyr i ursprungslandet.¹⁴⁷ När det en sådan indikation föreligger har staten ansvaret att *skingra på uppkomna tvivel* kring skadornas uppkomst för att försäkra sig om att asylsökande inte riskerade tortyr eller annan illabehandling som art 3 EKMR är menad att skydda mot.

Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* har legat till grund för MiÖD:s prejudicerande rättsfall som fastställt Migrationsverkets och migrationsdomstolens ansvar att inhämta ett expertutlåtande om tortyrskador när det föreligger en indikation om tortyr.¹⁴⁸

¹⁴⁴ U. von Essen, Förvaltningsprocesslagen m.m. En kommentar, Norstedts Juridik, JUNO Version: 8 Publicerad digitalt: 2023-02-14 (kommentaren till 8 § FPL)

¹⁴⁵ Eftersom MiÖD redan i MIG 2012:2 och MIG 2014:21 har konstaterat vad myndigheternas innebär utredningsansvar om det föreligger en indikation om tortyr krävs synnerliga skäl för att PT ska meddelas, se 16 kap. 11 § första stycket och 12 § UtL.

¹⁴⁶ Läs mer om urvalet under rubrik 1.4.1.

¹⁴⁷ *R.C. mot Sverige* (Appl. nr. 41827/07) den 9 mars 2010.

¹⁴⁸ MIG 2012:2 och MIG 2014:21.

Asylsökande hade uppvisat ett läkarintyg som medförde en *indikation* om tortyr, vilket triggade statens utredningsansvar.¹⁴⁹ Rättsfallet ger uttryck för distinktionen mellan *bevisbörda* och *utredningsansvar*.¹⁵⁰ Europadomstolen delade inte de svenska myndigheternas uppfattning om att R.C:s *allmänna trovärdighet* underminerades, trots att det förekom en del oklarheter i hans utsaga.¹⁵¹ Mot bakgrund av *bevislätnadsregeln* anförde Europadomstolen att staten har ett ansvar att undersöka all relevant fakta, särskilt när det föreligger omständigheter som ger en *indikation* om att sökandens fysiska skador har orsakats av tortyr.¹⁵² Det läkarintyg som R.C. hade åberopat var inte utfärdat av en specialist för tortyrskador men var ändå dokumentation som medförde en *stark indikation* om tortyr. Europadomstolen ansåg därför att Migrationsverket borde ha inhämtat ett expertutlåtande i syfte att *skingra på alla tvivel kring skadornas orsak*.¹⁵³ Den svenska staten hade *inte skingrat på alla tvivel* kring den bevisning som sökande hade lagt fram. Eurpadomstolen ansåg dock inte att R.C. hade uppfyllt sin *bevisbörda* vid uppvisandet av det första läkarintyget. På Europadomstolens begäran hade R.C. inkommit med ett rättsmedicinskt intyg utfärdat av en specialistläkare.¹⁵⁴ Europadomstolen höll då med om intygets generella slutsatser gällande att asylsökandens fysiska skador *överensstämde* med hans muntliga utsaga och anförde att sakkunnigutlåtandet hade styrkt R.C:s utsaga.¹⁵⁵ R.C. hade genom sin muntliga utsaga samt läkarintyg som styrkt hans utsaga gjort det troligt att han hade utsatts för tortyr. Beviskravet uppfylldes med hjälp av det senare sakkunnigutlåtandet från en expert om tortyrskador tillsammans med annan bevisning i målet. Med hänsyn till aktuell landinformation och personliga omständigheter förelåg därmed en välgrundad anledning att tro att han riskerade att utsättas för

¹⁴⁹ *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010 § 53, G. Lindkvist 2019, s. 29 f.

¹⁵⁰ Läs mer om bevisbörda kontra utredningsansvar under rubrik 2.2.3. Jfr A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 43–51. Enligt min mening är det mer pedagogiskt att göra skillnad på asylsökandens *bevisbörda* och myndigheternas *utredningsansvar*.

¹⁵¹ *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010 § 52. Domstolen anförde bl.a. att R.C.s uppgifter om hur han deltagit i demonstrationen i Iran varpå han anhölls och torterades av iranska myndigheter var *konsekvent*.

¹⁵² *Ibid.* § 50.

¹⁵³ *Ibid.* § 53–50.

¹⁵⁴ *Ibid.* § 23.

¹⁵⁵ *Ibid.* § 53.

tortyr vid ett återvändande.¹⁵⁶ En verkställighet av R.C:s utvisning var därför i strid med art 3 i Europakonventionen.¹⁵⁷

3.1.1 Myndigheternas utredningsansvar

Enligt MiÖD var omständigheterna i MIG 2012:2 likartade omständigheterna i *R.C. mot Sverige* då det förekom trovärdighetsbrister, men inte i sådan uträkning att sökandes allmänna trovärdighet helt kunde ifrågasättas.¹⁵⁸ MiÖD ansåg att det läkarintyg, med tillhörande journalanteckningar, som asylsökande hade tillfört processmaterialet gav en *indikation* om att hans skador kunde ha uppkommit genom tortyr, trots att det inte var utfärdat av en expert om tortyrskador. MiÖD tillämpade alltså inte formkravkriterierna på läkarintyg som ställdes vid prövningen av synnerliga ömmande omständigheter enligt 5 kap. 6 § UtlL.¹⁵⁹ MiÖD ansåg att migrationsdomstolen borde ha inhämtat ett expertutlåtande gällande skadornas uppkomst samt att utredningsmöjligheter som stått till rättens förfogande, var att *ex officio* inhämta ett utlåtande från en sakkunnig inom området eller att uppdraga Migrationsverket att genomföra motsvarande utredning. På grund av utredningsbristerna återförvisades målet till migrationsdomstolen. MIG 2014:21 har liknande omständigheter som MIG 2012:2, då det förelåg en indikation om tortyr, men myndigheterna anförde att sökanden inte var trovärdig och därför inte gjort sitt skyddsbehov sannolikt. Det var dock Migrationsverkets utredningsansvar som blev föremål för MiÖDs prövning då läkarintyget hade getts in till verket.¹⁶⁰ MiÖD gjorde ingen märkbar skillnad på Migrationsverkets och migrationsdomstolens utredningsansvar om tortyr som omständighet. På grund av instansordningsprincipen återförvisades målet till Migrationsverket. Migrationsverket

¹⁵⁶ Personliga omständigheter som lades till grund för skyddsbehovet var att R.C. hade lämnat Iran på olaglig väg, vilket skulle väcka myndigheternas uppmärksamhet vid ett återvändande. Hänsyn togs även till hur situationen såg ut i Iran vid tillfället för avgörandet.

¹⁵⁷ *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010 § 54–57.

¹⁵⁸ MiÖD hänvisade till 8 § FPL samt MIG 2006:1 gällande domstolens utvidgade utredningsansvar i asylmål.

¹⁵⁹ Formkrav av läkarintyg framgår av MIG 2007:15 och MIG 2007:43. Dessa avgöranden handlade dock om uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter, varför det inte är fastställt att formkraven ska tillämpas vid prövning av uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl.

¹⁶⁰ Migrationsverkets utredningsansvar framgår av allmänna förvaltningsprinciper, MIG:2014:21.

fick ytterligare ett mål återförvisat under samma år som MIG 2014:21 med likartade omständigheter.¹⁶¹

3.2 Mer om trovärdighet och utredningsansvar

MiÖD har konstaterat att såväl migrationsdomstolarna som Migrationsverket har ett utvidgat utredningsansvar i mål då omständigheten om tortyr (bevisfaktum) kan vara avgörande för bedömningen av skyddsskäl (rättsfaktum).¹⁶² Enligt 16 kap. 11–12 §§ UtIL behöver det förelägga synnerliga skäl för att PT beviljas i mål som omfattas av samma prövning. I följande återförvisningsbeslut har MiÖD ansett att det funnits synnerliga skäl att pröva målen. Målen har gemensamt att asylsökanden hade anfört att han eller hon har utsatts för tortyr, men den återropade tortyren var ifrågasatt av migrationsdomstolen samt att migrationsdomstolen ansåg att det förekom trovärdighetsbrister. MiÖD konstaterade att varken muntlig förhandling, tortyrskadeutredning eller utredning om funktionshinder var onödiga utredningsåtgärder eller bevisning i målen, då vad som framgått av dessa kunde ha betydelse för prövningen av skyddsskäl. Rubrikerna reflekterar vad utredningsbristen berodde på.

3.2.1 Utredning om funktionshinder och muntlig förhandling

Asylsökanden hade anfört att han hade kidnappats, tvångsrekryterats samt blivit utsatt för tortyr och annan omänsklig behandling.¹⁶³ Han anförde att han riskerade att utsättas för skyddsgrundande behandling om han återvände till Somalia samt att han var döv. Migrationsverket avlog hans ansökan och anförde att det förelåg tillförlitlighetsbrister¹⁶⁴ som inte enbart kunde förklaras av kommunikationssvårigheter på grund av hans funktionsnedsättning. Hos migrationsdomstolen yrkade klaganden om muntlig förhandling samt ett vittnesförhör med sin syster som skulle intyga att han led av flertalet funktionsnedsättningar

¹⁶¹ I UM 3739–14, meddelat 2014-09-23 höll MiÖD med om att det förelåg trovärdighetsbrister, men att en indikation om tortyr aktualiserade verkets utredningsansvar. Då utredningen var bristfällig förelåg skäl för en återförvisning.

¹⁶² MIG 2012:2 och MIG 2014:21.

¹⁶³ UM 1584–22, meddelad 2022-05-31.

¹⁶⁴ Motstridiga och bristfälliga uppgifter.

samt att hans teckenspråk var ett påhittat språk som endast familjen förstod. Migrationsdomstolen avsåg hans begäran om muntlig förhandling. Sökanden meddelade att han genomgick en utredning för sin funktionsnedsättning som inte var slutförd vid tidpunkten för anståndstidens utgång. Migrationsdomstolen meddelade ändå dom och anförde att de uppgifter som han lämnat omfattades av tillförlitlighetsbrister samt att klagande inte hade inkommit med ett läkarintyg som styrkte att han hade någon funktionsnedsättning utöver dövhet. Domstolen ansåg därför att omständigheterna för uppehållstillstånd inte gjorts sannolika.

MiÖD konstaterade inledningsvis att asylsökanden var döv samt att tolkarna som närvarat under asylutredningen hos migrationsverket har haft svårt att kommunicera med honom, vilket hade påtalats av tolkarna och av klagandes biträde. MiÖD ansåg att det ”borde ha stått klart för migrationsdomstolen att oklarheterna i asylberättelsen kunde bero på omfattningen av [asylsökandens] kommunikationssvårigheter, vilket i sin tur var av betydelse för bedömningen av om han var i behov av skydd”.¹⁶⁵ Vidare riktade MiÖD kritik då målet hade avgjorts utan någon muntlig förhandling¹⁶⁶ och utan att avvakta den pågående utredningen om sökandens funktionsnedsättning då ”[r]esultatet av [den pågående utredningen] kunde ha betydelse för bedömningen av skyddsbehovet i målet.”¹⁶⁷ Målet återförvisades till migrationsdomstolen på grund av den bristande utredningen.

Likt de prejudicerande rättsfallen hade asylsökande fått sin berättelse ifrågasatt av underinstanserna på grund av *trovärdighet- och tillförlitlighetsbrister*. Att migrationsdomstolen inte inväntat asylsökandens utredning om funktionsnedsättning samt inte hållit i en muntlig förhandling bidrog dock till att utredningen brast i robusthet. Målet synliggör att utredningsansvaret bör anpassas efter de särskilda omständigheter som finns i det enskilda fallet och vad som framgått av utredningen. Då sökanden var döv och genomgick en utredning om andra funktionsnedsättningar ansåg MiÖD att det, i vart fall, behövdes ytterligare utredning kring

¹⁶⁵ UM 1584–22, meddelad 2022-05-31.

¹⁶⁶ MiÖD har i ett tidigare beslut konstaterat att trovärdighetsbedömningen var av omedelbar betydelse för frågan om uppehållstillstånd i ett mål. Det hade inte framkommit några särskilda skäl som talade mot muntlig förhandling. Därför var muntlig förhandling inte obehövlig i målet och då denna inte hade genomförts hade migrationsdomstolen inte agerat i enlighet med sitt utredningsansvar, UM 6545–20, meddelad 2020-09-15.

¹⁶⁷ UM 1584–22, meddelad 2022-05-31.

sökandens funktionsförmåga för en rättssäker prövning av målet. MiÖD tog alltså hänsyn till asylsökandens förmåga att kommunicera då det påverkade hans möjligheter att uppfattas som trovärdig. MiÖD ansåg att migrationsdomstolen brustit i sitt utredningsansvar enligt 8 § FPL och att handläggningen var ”behäftad med allvarliga brister” samt utgjorde ett ”grovt rättegångsfel”.¹⁶⁸

3.2.2 Utredning om tortyrskador

I målet avslog både Migrationsverket och migrationsdomstolen asylsökandens begäran att genomföra en tortyrskadeutredning.¹⁶⁹ Migrationsdomstolen ansåg att asylsökande kunde redogöra för sitt skyddsbehov i samband med den muntliga förhandlingen. Asylsökande vände sig då till Röda Korset som beslutade att genomföra en tortyrskadeutredning och han begärde att den muntliga förhandlingen skulle hållas ett datum efter tortyrskadeutredningen blivit färdigställd. Migrationsdomstolen genomförde dock den muntliga förhandlingen som planerat samt meddelade dom innan tortyrskadeutredningen var färdigställd. I avgörandet anförde migrationsdomstolen att den återopade berättelsen om tortyr inte var tillförlitlig eftersom hans uppgifter var vaga, detaljfattiga, osammanhängande och motstridiga. Migrationsdomstolen ansåg att klagande inte hade gjort skälen för uppehållstillstånd sannolika.

MiÖD konstaterade att asylsökanden hade uppvisat ett läkarintyg där det framgick indikationer på att han hade uppvisat psykiska skador som tydde på att han hade blivit utsatt för tortyr. Enligt MiÖD var tortyrskadeutredningen inte onödig bevisning i målet och borde därför inte ha avvisats, *särskilt* eftersom migrationsdomstolen ansåg att det förekom trovärdighetsbrister i sökandens asylberättelse.¹⁷⁰ Att det förekom trovärdighetsbrister i asylberättelsen var något som *särskilt* föranledde att en tortyrskadeutredning inte var onödig bevisning och borde därför inte ha avvisats. MiÖD har inte uttryckligen konstaterat att det bör ställas högre krav på utredningens robusthet när det förekommer trovärdighetsbrister men av rättsfallet kan det läsas implicit. Även

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ UM 2621–22, meddelad 2022-09-20.

¹⁷⁰ Ibid.

detta mål ger uttryck att MiÖD tog hänsyn till asylsökandens förmåga att kommunicera samt att domstolens utredningsansvar var av *särskild* vikt då det förelåg trovärdighetsbrister.

Vidare hade tortyrskadeutredningen visat att hans fysiska symptom *överensstämde* med den åberopade tortyren samt att hans psykiska symptom var förankrade i de uppgifter han uppgivit. Av tortyrskadeutredningen framgick även att han hade uppenbara svårigheter att redogöra för händelser kronologiskt och svårt att särskilja detaljer mellan olika fängelsevistelser. MiÖD avstod återigen från att genomföra en sakprövning i målet, varför det inte ger vägledning för hur ett sådant intyg bör värderas tillsammans med annan bevisning. Tortyrskadeutredningen var dock av betydelse den slutliga prövningen.

3.3 Omfattande trovärdighetsbrister enligt RS/022/2021

Att ett rättsligt ställningstagande inte är en rättskälla tål att upprepas. Enligt RS/022/2021 utgör omfattande trovärdighetsbrister i asylsökandens berättelse ett undantag från statens utredningsansvar avseende asylsökandens personliga erfarenheter av tortyr. Motiveringen lyder:

I ovan nämnda mål har trovärdighetsbristerna inte bedömts vara tillräckligt omfattande för att rättsmedicinsk utredning ska kunna underlätas.

Motsatt bedömning har t. ex. gjorts i mål S.M. mot Sverige (App.no. 47683/08). Där ansåg domstolen att det fanns så stora trovärdighetsbrister att skyddsbehovet inte gjorts sannolikt. Detta trots att det i detta mål fanns omfattande medicinsk utredning av både fysiska och psykiska skador.

Migrationsöverdomstolen har i dom daterad den 21 juni 2012 (mål UM 10509-10) bedömt att det funnits så omfattande trovärdighetsbrister i ärendet att den rättsmedicinska utredning, som åberopats från Kris- och Traumacentrum på Danderyds sjukhus, inte förändrar bedömningen att sökande varken är flykting eller skyddsbehövande.¹⁷¹

Av det rättsliga ställningstagandet framgår det vidare att:

I de fall det finns omfattande trovärdighetsbrister i sökandes berättelse gällande såväl myndigheternas intresse, att frihetsberövande faktiskt skett och om skadornas uppkomst torde inte Migrationsverkets utredningsansvar inträda även om den sökande åberopat skador och uppvisat läkarintyg som anger de

¹⁷¹ RS/022/2021 s. 5 f.

skador som åberopas. Trovärdighetsbedömningen måste dock göras med försiktighet och beakta att en person som utsatts för traumatiska upplevelser kan ha svårt att framföra en fullständig och sammanhängande detaljerad berättelse. De ovan nämnda domarna från Europadomstolen och Migrationsöverdomstolen ger viss vägledning för bedömningen av om trovärdighetsbristerna ska bedömas vara omfattande.¹⁷²

De rättsfall som ställningstagandet hänvisar till inte kan motivera ett undantag på grund av omfattande trovärdighetsbrister. Orsaken är följande. Av Europadomstolen beslut *S.M. mot Sverige* framgick att sökanden inte hade gjort sin berättelse sannolik. Hon hade uppvisat ett läkarintyg till stöd för det våld som hon åberopat.¹⁷³ Varken Migrationsverket eller Europadomstolen ifrågasatte dock hennes skador, *varför det i målet aldrig var fråga om vidare utredning kring skadorna behövdes*.¹⁷⁴ Asylsökandens uppgifter om våldet var inte heller ifrågasatta av migrationsdomstolen i MiÖDs avgörande UM 10509–10. På grund av omfattande trovärdighetsbrister i målet hade asylsökande i inte visat att risken för skyddsgrundande behandling var sannolik.

Det som prövades i *S.M. mot Sverige* samt UM 10509–10 var alltså om den givna *bevissituationen* medförde att de åberopade skyddsskälerna hade gjorts sannolika. Det vill säga att det genomfördes en *slutlig bevisvärdering* av den sammanlagda bevisningen. Rättsfallen synliggör att ett läkarintyg inte värderas fristående från övrig bevisning, utan är beroende av övrig bevisning i målet, så som asylsökandens allmänna trovärdighet, vilket även framgår av studiens utgångspunkter.¹⁷⁵ Då asylsökandens skador och våldet *inte var ifrågasatt av myndigheterna var myndigheternas utredningsansvar inte föremål för domstolens prövning*.¹⁷⁶ Nämnda rättsfall kan inte styrka ett undantag från myndigheternas ansvar att utreda tortyrskador

¹⁷² Ibid. s. 7.

¹⁷³ *S.M. v. Sverige* (Appl. nr. 47683/08) den 10 februari 2009 § 4.

¹⁷⁴ *S.M. v. Sverige* den 10 februari 2009 § 31.

¹⁷⁵ Läs mer under rubrik 2.2.

¹⁷⁶ En hänvisning till 8 § FPL saknas i båda fallen då det inte var aktuellt för prövningen.

på grund av trovärdighetsbrister i asylsökandens berättelse. S.M. mot Sverige samt UM 10509–10 stödjer dock ett undantag som kan tillämpas när skadorna *inte* är ifrågasatta av myndigheten.¹⁷⁷

3.4 Europadomstolens och CAT:s tillämpning

Reneman har granskat avgöranden från både Europadomstolen och CAT gällande statens ansvar att inhämta ett rättsmedicinskt sakkunnigutlåtande.¹⁷⁸ Renemans resultat visade att varken Europadomstolen eller CAT generellt godtar nationella myndigheters argument om asylsökanden gjort inkonsekventa, osammanhängande eller vagt formulerade påståenden som skäl att inte utreda vidare kring asylsökandens tortyrskador.¹⁷⁹ Enligt granskningen var nämnda trovärdighetsbrister inte heller ett godtagbart skäl till att inte ta sakkunnigintyget i beaktande eller att det fått mindre inflytande på den slutliga bedömningen. Däremot har både Europadomstolen och CAT i enskilda fall accepterat att ett sakkunnigutlåtande inte ansågs vara relevant eller att det tillmäts begränsat bevisvärde på grund av allvarliga trovärdighetsproblem. I dessa enskilda fall saknas dock tydliga resonemang kring vad som låg till grund för bedömningen, varför Reneman efterfrågar avgöranden som innehåller mer vägledning för medlemsstaterna. Reneman anför dock att kraven för att utredningsansvaret aktualiseras för medlemsstaterna inte bör vara för höga då det är väldigt svårt att veta på förhand vad som ett sakkunnigutlåtande kan innebära för den slutliga bevisningen i målet. Generellt sett har medlemsstaternas argument om trovärdighetsbrister i asylberättelsen inte varit tillräckligt för att staterna inte behövt inhämta ett expertutlåtande om tortyrskador i enlighet med sitt utredningsansvar.

3.5 Slutsatser

Kapitel 2 och 3 syftar till att besvara den första frågeställningen:

Kan trovärdighetsbrister hos den asylsökande påverka migrationsdomstolens utredningsansvar enligt 8 § FPL? Om ja, på vilket sätt?

¹⁷⁷ Vilket är ett annat undantag som framgår av RS/022/2021.

¹⁷⁸ M. Reneman, 2020 I.

¹⁷⁹ Ibid. s. 226.

Följande slutsatser kan dras av vad som framgått av kapitel 2 och 3.

Inledningsvis är Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige* det enda avgörandet som framgår av kapitel 3 då överinstansen genomförde en sakprövning av bevisningen när det förelåg brister i underinstansernas utredningsansvar. Europadomstolen lade en sakkunniges slutsatser till grund för den sammanlagda sannolikhetsbedömningen och anförde att det förelåg en skälig anledning att tro att det förelåg en verklig risk för att R.C. skulle utsättas för tortyr eller annan illabehandling enligt art 3 EKMR vid ett återvändande till ursprungslandet. I de rättsfall som MiÖD har underkänt underinstansernas handläggning genomfördes ingen sakprövning av den sammanvägda bevisningen, utan utredningsbristerna motiverade en återförvisning till underinstanserna.

Fortsättningsvis har MiÖD inte gjort någon märkbar skillnad mellan Migrationsverkets och migrationsdomstolens utredningsansvar i de mål som gällde myndigheternas utredningsansvar.¹⁸⁰ I egenskap av representant för staten bör såväl Migrationsverket som migrationsdomstolen upprätthålla sitt utredningsansvar vid fastställandet av tortyr som omständighet i målet när indikationskravet är uppfyllt.¹⁸¹ I mål då återförvisning gjorts till migrationsverket då frågan om tortyr blev känt hos verket har även migrationsdomstolen brustit i sitt utredningsansvar.¹⁸² Migrationsdomstolen ansvarar över att pröva underinstansens bedömning och för att målet ska bli utrett som dess beskaffenhet kräver enligt 8 § FPL. Då Migrationsverket brustit i sin handläggning borde migrationsdomstolen vidtagit nödvändiga utredningsåtgärder för att läka utredningsbristen.

Som nämnt så har domstolen ett ansvar att inhämta ett sakkunnigutlåtande *ex officio* vid indikation om tortyr trots att det föreligger trovärdighetsbrister. Därtill har ytterliga omständigheter medfört att domstolen inte agerat i enlighet med 8 § FPL. Omständigheter som medfört att migrationsdomstolen brustit i sitt utredningsansvar har varit att (1) muntlig förhandling inte hållits trots att asylsökande hade begärt det, (2) migrationsdomstolen inte

¹⁸⁰ Vilket även har konstaterats innan, MIG 2006:7, MIG 2011:15, I. Cegrell Karlander 2021 s. 316.

¹⁸¹ 1 kap. 1 § 3 st RF, 1 kap. 8–9 §§ RF, *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010.

¹⁸² Se MIG 2006:7, MIG 2011:15.

inväntat en utredning gällande asylsökandens funktionshinder och (3) migrationsdomstolen inte inväntat en tortyrskadeutredning.¹⁸³ I samtliga mål ansåg MiÖD att den utredningsåtgärd som inte hade genomförts eller den bevisning som inte hade inväntats inför det slutliga avgörandet var av betydelse för prövningen av skyddsskäl. Det medförde att utredningsbristerna var så omfattande att det motiverade en återförvisning.

Enligt MiÖD var det ett grovt rättegångsfel att aktuella utredningar inte hade inväntats inför det slutliga avgörandet. I målet då en tortyrskadeutredning inte hade inväntats anförde MiÖD att tortyrskadeutredningen var av *särskild* betydelse för målet då migrationsdomstolen ansåg att det förelåg trovärdighetsbrister. I målet då asylsökande var döv och genomgick utredning om andra funktionshinder uttryckte MiÖD inte explicit att det var *särskilt* viktigt att invänta utredningen då det förelåg trovärdighetsbrister. Däremot ger domskälen uttryck för att kravet på utredningens robusthet bör anpassas efter de särskilda omständigheterna i varje enskilt mål, vilket i målet var asylsökandens förmåga att kommunicera och göra sig förstådd. Det talar för att utgångspunkten om att trovärdighetsbedömningar bör utgå från personens vilja och förmåga att tala sanning.¹⁸⁴

Av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande RS/022/2021 framgår inget rättsligt stöd för det undantag som görs gällande om myndigheternas utredningsansvar vid indikation om tortyr *på grund av* trovärdighetsbrister. Det utskrivna undantaget i beslutstödet riskerar att medföra en olämplig paradox vid trovärdighetsbedömningar.¹⁸⁵ Likt Europadomstolen och CAT har MiÖD inte uttalat sig om vad psykologiska fynd av en tortyrskadeutredning kan innebära för trovärdighetsbrister vid den slutliga bedömningen.¹⁸⁶ MiÖD har dock tagit hänsyn till asylsökandens förmåga att kommunicera och delta i en asylutredning. Omfattande eller allvarliga trovärdighetsbrister har endast i enskilda fall accepterats av Europadomstolen och CAT, men det är svårt att utläsa vad som var avgörande för målets avgörande.

¹⁸³ Läs mer under 3.2.

¹⁸⁴ K. Ask och S. Landström, 2021.

¹⁸⁵ Läs mer under rubrik 5.1.2.

¹⁸⁶ M. Reneman, 2020 I.

4 Tortyrskadeutredningar i asylrättsprocess

En förutsättning för en effektiv värdering av ett sakkunnigutlåtande är att beslutsfattaren har en grundläggande förståelse om vad ett specifikt expertutlåtande innehåller och hur slutsatserna som framgår av utlåtandet har framställts av den sakkunnige. Nedan följer en kort redogörelse om vad en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet innehåller samt hur det har lagts till grund för bevisning för tortyr i rättsliga processer.

4.1 Tortyrskadeutredningar enligt Istanbulprotokollet

Av studiens tidigare kapitel framgår hur fastställandet av tidigare tortyr kan bli en viktig del av bedömningen av skyddsskäl. Stater har ett ansvar att utreda och dokumentera tortyrskador enligt internationell rätt eftersom det kan vara av betydelse för prövningen av skyddsskäl.¹⁸⁷

Istanbulprotokollet innehåller detaljerade riktlinjer om hur dokumentation av tortyrskador bör göras. Standarden framtogs i samarbete med människorättsorganisationer, läkare och jurister i syfte att framta en standardiserad manual för dokumentering av tortyrskador och uppdaterades år 2022 efter att den antogs av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter år 1999.¹⁸⁸

Istanbulprotokollet utgör internationell 'soft law'.¹⁸⁹ Istanbulprotokollet är dock i dagsläget en internationellt erkänd och etablerad manual för utredning och dokumentation av tortyr och har varit föremål för en mängd vetenskapliga studier och tillämpats i olika rättsliga processer världen över.¹⁹⁰ Istanbulprotokollets internationella tillämpning bidrar till enhetliga riktlinjer vid fastställandet av tortyr i rättsliga prövningar.

¹⁸⁷ Istanbulprotokollet p. 113–116.

¹⁸⁸ I. Bantekas 2020, s. 377–380, A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 68 f.

¹⁸⁹ Läs mer under rubrik 1.4.1.

¹⁹⁰ I. Bantekas 2020, s. 377–380, A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 68 f. Istanbulprotokollet är väl omnämnt i bland annat tidskriften *Torture Journals* publiceringar. Därtill framgår hänvisningar till Istanbulprotokollet i EU:s rekommendationer som syftar att bekämpa tortyr och annan misshandel över hela världen, se ”Guidelines to EU Policy towards Third Countries on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment”.

Både Europadomstolen och CAT har betonat betydelsen av tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet vid fastställandet av tortyr eller misshandel.¹⁹¹ Europadomstolen har utgått från en sakkunnigs slutsatser enligt Istanbulprotokollet om de kliniska och psykologiska fynden *överensstämde* med klagandens redogörelse för en allvarlig misshandel och tortyr.¹⁹² Motsatsvis ansågs ett läkarintyg som saknat detaljer och som *inte* följde Istanbulprotokollet inte kunna göra bevisning som kunde läggas till grund för klagandens påstådda misshandel.¹⁹³

4.1.1 Syfte, innehåll och vägledning

Tortyrdokumentation kan tillföras som bevisning i en asylprocess, vilket kan ligga till grund för bedömningen om en person har blivit utsatt för tortyr. Det är därför av relevans för prövningar som omfattas av principen non-refoulement.¹⁹⁴ Syftet med en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet är vid men kan sammanfattas enligt följande:

[...] fastställa fakta relaterade till åberopade incidenter av tortyr eller illabehandling, med målsättningen att identifiera de ansvariga för händelserna och underlätta åtalet, eller för användning i sammanhanget av andra förfaranden som syftar till att få upprättelse eller skydd för offer.¹⁹⁵

Dokumentation av tortyr enligt Istanbulprotokollet bör innehålla en beskrivning av personens berättelse av tortyr.¹⁹⁶ Därtill bör dokumentationen innehålla en somatisk och en psykologisk del där konsekvenser av den åberopade tortyren dokumenteras och bedöms av den sakkunnige. Vidare bör en bedömning av personens aktuella hälsotillstånd genomföras.¹⁹⁷ En tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet kan även omfatta en bedömning enligt en skala, då det som graderas är huruvida den enskildes utsaga *överensstämmer* med patientens fysiska och

¹⁹¹ M. Reneman, 2020 I.

¹⁹² Se exempelvis Europadomstolens dom *Mehmet Eren mot Turkiet* (Appl. nr. 32347/02) den 14 oktober 2008, § 43 och Europadomstolens dom *Akkoç mot Turkiet* (Appl. Nr. 22947/93 och 22948/93) den 10 oktober 2000, § 116-119.

¹⁹³ Europadomstolens dom *Dilek Aslan mot Turkiet* (Application Nr. 34364/08) den 20 oktober 2015, § 49.

¹⁹⁴ Läs mer under rubrik 2.2. Tortyrdokumentationen kan även tillföras andra rättsliga prövningar som syftar till att förövare ställs till ansvar, Istanbulprotokollet p. 190.

¹⁹⁵ Min översättning, Istanbulprotokollet p. 190.

¹⁹⁶ A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 68 f. Se även kapitlen IV-V i Istanbulprotokollet.

¹⁹⁷ *Ibid.*

psykiska skador, ärr eller besvär.¹⁹⁸ De fysiska och psykiska fynden bidrar till den sakkunniges helhetsbedömning kring fyndens *rimlighet* med hänsyn till patientens utsaga.¹⁹⁹

Istanbulprotokollet innehåller vägledning riktad till juridiska rättstillämpare som undersöker huruvida en person har torterats. Bland annat framgår att domare bör säkerställa att principerna som framgår av Istanbulprotokollet upprätthålls i alla rättsliga förfaranden, inklusive i mål om asyl- och non-refoulement.²⁰⁰ Vidare framgår att:

Beslutsfattare måste särskilt i mål om asyl- och non-refoulement tillämpa rätt bevisstandard – med rimlig sannolikhet eller verklig risk att utsättas för tortyr (eller andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna som motsvarar förföljelse) – och beakta tillgängliga bevis, särskilt kliniska bevis, i sitt beslutsfattande. I synnerhet får beslutsfattare *inte anta åsikter om kliniska frågor som de inte är kvalificerade för och får inte avfärda kliniska bevis på grundval av att de tidigare gjort ett negativt trovärdighetsresultat*. Kliniska bevis på tidigare tortyr eller misshandel är vanligtvis en stark indikator på en verklig risk för förföljelse eller tortyr vid återkomst. Bristen på kliniska bevis visar inte att en person inte har torterats eller att påståendet från en person som påstår tortyr saknar trovärdighet.²⁰¹

Det är svårt att dra en tydlig gräns mellan fysisk och psykisk tortyr.²⁰² Forskare har även framhållit vikten av att utveckla förståelsen om psykologisk tortyr till ett *sammanhang* snarare än att studera det som olika verktyg och metoder.²⁰³ Av pedagogiska skäl följer dock en uppdelning om vad somatiska och psykologiska tortyrutredningar enligt Istanbulprotokollet kan tillföra bedömningen om en person har utsatts för tortyr.

¹⁹⁸ Se skalorna i Istanbulprotokollet p. 380, 543.

¹⁹⁹ K. Svenberg (et al.) 2021.

²⁰⁰ Principerna bör även upprätthållas i mål om grundläggande och medborgerliga rättigheter, administrativa och civilrättsliga förfaranden, Istanbulprotokollet p. 261.

²⁰¹ Min översättning, min kursivering, Istanbulprotokollet p. 265.

²⁰² Sexualiserad tortyr är ett exempel på komplexiteten av tortyr, då sexuella övergrepp kan orsaka fysisk smärta och lämna fysiska skador samtidigt som känslor om skuld och skam kan påverka den utsattas förmåga att berätta om vad har hänt, K. Svenberg (et al.) 2021.

²⁰³ P. Pérez-Sales (et al.) Part III 2016. Se även Istanbulprotokollet p. 495–496.

4.1.2 Somatiska undersökningar

Tortyr som genomförts med fysiska metoder kan lämna spår av fysiska skador eller ärr, vilket kan vara enklare att dokumentera. Tortyrskador är dock inte alltid synliga med blotta ögat. En expert med rätt kompetens kan dock identifiera symtomen som patienten beskriver och bedöma huruvida symtomen *överensstämmer* med skador som den påstådda tortyren.²⁰⁴ Å andra sidan har en annan studie visat att tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet har vissa begränsningar vid bedömningen av fysiska symtom från en misshandel, då exempelvis en detaljerad karakterisering av ärr inte alltid kan bidra med en säker slutsats om de fysiska fynden *överensstämmer* med sökandens utsaga.²⁰⁵ En annan studie visade att ett sakkunnigutlåtande enligt Istanbulprotokollet från en medicinsk expert inte hade någon påvisbar effekt på utfallet i den tyska asylprocessen vid bedömning av asylskäl.²⁰⁶ Det behöver dock inte betyda att rättstillämparna helt har avfärdat bevisningen, då enbart omständigheten om tortyr inte innebär att asylsökande har rätt till uppehållstillstånd.²⁰⁷ En studie som genomfördes i Storbritannien visade dock att migrationsdomstolarna rutinemässigt avvisade medicinsk bevisning, trots att de medicinska experterna hade följt Istanbulprotokollet.²⁰⁸ Som skäl angavs att experterna hade litat på vad sökande har berättat för dem och att experterna således var partiskt inställda för sökandes fördel samt att det nästan alltid fanns en alternativ förklaring för sökandens skador.²⁰⁹ Argumentet har även identifierats hos svenska migrationsdomstolar som värderat tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet.²¹⁰ Storbritanniens Högsta Domstol har i ett avgörande efter tiden som den brittiska studien genomfördes erkänt betydelsen av medicinska

²⁰⁴ En noggrann och grundlig undersökning kan leda till att patientens påståenden om misshandel kan bedömas som till en stor del förenliga ('highly consistent') med symptomen trots att synliga skador och ärr saknas av en sakkunnig, se M.Y. Neufeld (et al.) 2021. Av studien framgick att misshandel med handfängsel lämnade neurologiska skador som inte var synliga för blotta ögat. Symptomen kunde beskrivas av patienten och en expert kunde då bedöma att beskrivningen till en stor del överstämde med de väntade skadorna av den åberopade tortyren.

²⁰⁵ F. Magli (et al.) 2019.

²⁰⁶ M. Jühling (et al.) 2023.

²⁰⁷ Läs mer under rubrik 2.2.4.

²⁰⁸ A. Good 2007 *Anthropology and Expertise in the Asylum Courts*, se J. R. Campbell 2022 s. 7.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 70–74.

expertutlåtanden i asylprocessen, och särskilt då experten hade inramat sina slutsatser i enlighet med Istanbulprotokollet.²¹¹ Domstolen anförde dock att experter endast kan förse slutsatser inom sin expertis genom att ha Istanbulprotokollet som referens, men kan däremot inte gå så långt som att kommentera påståendets *trovärdighet* då detta bör lämnas åt beslutsfattaren.²¹² En rekommendation från forskare har varit att öka kunskapen om medicinsk-rättsliga möjligheter och begränsningar kring utredningar enligt Istanbulprotokollet bland beslutsfattare i asylprocessen.²¹³

4.1.3 Psykologiska undersökningar

Forskare har framhållit att psykologiska, psykiatriska och sociala metoder kan bidra med mer korrekta bedömningar av ärr och fysiska symptom på tortyr.²¹⁴ En studie visade dock att juridiska beslutsfattare i asylprocessen påverkades mer av sakkunnigas bedömningar av fysiska symptomens förenlighet med asylsökandens berättelse, än av bedömningar som utrett de psykologiska symptomens förenlighet med asylsökandens berättelse.²¹⁵ Det tyder på att rättstillämparna bedömde en sakkunnigs bedömning av psykologiska symptom som mindre objektiva än en sakkunnigs bedömning av fysiska symptom.²¹⁶ En granskning som genomfördes i Sverige visade att rättstillämpare hade en föreställning om att en psykologs bedömning enbart grundat sig i sökandens egen berättelse.²¹⁷ En psykologs bedömning som genomförts i enlighet med Istanbulprotokollets rekommendationer grundas dock i en helhetsbedömning inom den sakkunniges expertis. En annan studie visade dock att psykologiska fynd av utredningar enligt Istanbulprotokollet bidrog med en utförligare undersökning kring personens symptom när den

²¹¹ The Supreme Court of Great Britain, KV (Sri Lanka) (Appellant) Secretary of State for the Home Department (Respondent) [2019] UKSC 10, UKSC 2017/0124, § 15-21. En uppdatering av den brittiska studiens resultat kan visa annorlunda resultat på grund av i avgörandet från Storbritanniens Högsta Domstol.

²¹² Ibid. § 25. Lär mer om sakkunnigas roll i den juridiska processen under rubrik 2.2.4.

²¹³ R. Aarts (et al.) 2019 och A. Segenstedt (et al.) 2015.

²¹⁴ F. Magli (et al.) 2019 och J. Herlihy 2005.

²¹⁵ R. Aarts (et al.) 2019.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 70–74.

påstådda tortyren främst haft psykologiska inslag.²¹⁸ Den sakkunniges slutsatser kunde då läggas till grund för allmänna trovärdighetsbedömningar gällande tortyranklagelserna.²¹⁹

Tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet har alltså i vissa fall visats vara ett viktigt praktiskt verktyg vid trovärdighetsbedömningar när förekomsten av tortyr utreds i målet.

Följande citat är ett utdrag av en psykologs slutsatser från en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet som har genomförts i Sverige.²²⁰

[patientens] beskrivning av illabehandlingen är fragmentarisk och hon visar tydliga svårigheter att redogöra för såväl sin nuvarande situation som dåtiden. Då traumaminnen lagras i hjärnan på ett annorlunda sätt än vanliga minnen så har de en bristande orientering i tid och rum och antar en mer fragmenterad och icke kronologisk form. Det är alltså väntat att en person som blivit utsatt för en sådan behandling som [patienten] beskriver inte kan redogöra för sina minnen på ett tydligt och sammanhängande sätt [...]

4.1.4 Trovärdig tortyröverlevare

Både tortyr som genomförs genom psykologiska och fysiska metoder kan medföra psykologiska problem. De två vanligaste diagnoserna som tortyröverlevare lider av är PTSD och depression.²²¹ Symptomen från diagnoserna kan försvåra en tortyröverlevares möjligheter att uppfattas som trovärdig i en asyrlättslig process.²²² Minnessvårigheter samt att ha en ovilja mot att tala om den traumatiska händelsen är vanliga förekommande PTSD-symtom, vilket kan hindra lämnandet av

²¹⁸ P. Pérez-Sales (et al.) Part III 2016.

²¹⁹ Trovärdighetsbedömningarna gjordes enligt Standard Evaluation Form for Credibility Assessment (SEC). Tortyren som utreddes låg dock inte till grund för en asyrlättslig prövning, utan gällde anklagelser om tortyr som begåtts i Spanien. Det är alltså en annan juridisk prövningen. Det hindrar dock inte att slutsatsen om betydelsen för tortyrdokumentation till säkrare trovärdighetsbedömningar när tortyren främst har psykologiska inslag och att det även kan appliceras asyrlättsliga processer, P. Pérez-Sales (et al.) Part III 2016.

²²⁰ Den aktuella tortyrskadeutredningen är 18 sidor lång och innehåller detaljer om patientens bakgrund innan den åberopade tortyren, en beskrivning av den åberopade tortyren, dokumenterade fysiska och psykiska skador följt av den sakkunniges bedömning gällande påståendets rimlighet. Vad utdraget kan få för betydelse vid fastställandet tortyr som omständighet i målet analyseras i kapitel 5.

²²¹ Istanbulprotokollet p. 493–494, J. Herlihy 2005.

²²² J. J. Herlihy 2005, M. Diaz och I. Wallin Lundell 2023, P.A. Granhag (et al.) 2017 s. 33–45, M. Kagan, 2003 s.396 f. och M. Reneman, 2020 I, s. 210 f. Se även Istanbulprotokollet p. 497–522.

en detaljrik och konsekvent utsaga.²²³ Vidare kan en person som lider av depression ha svårt att koncentrera sig eller bestämma sig, vilket likaså kan försvåra lämnandet av uppgifter på ett sätt som gör att asylsökanden uppfattas som trovärdig av myndigheterna.²²⁴ Enligt Istanbulprotokollet spelar psykologiska bedömningar en central roll vid utredningen om åberopad tortyr då det i vissa fall kan saknas fysiska skador eller ärr på patientens kropp.²²⁵ Det understryks i Istanbulprotokollet att inte alla tortyröverlevare utvecklar psykologiska besvär som leder till diagnoser, men att de flesta utvecklar psykologiska symtom som ofta leder till kognitiva och beteendemässiga förändringar.²²⁶ Enligt tillgänglig vetenskap inom psykologi påverkas minnet av traumatiska händelser och skiljer sig från hur vi uppfattar vanliga minnen.²²⁷ Vanliga minnen, det vill säga icke-traumatiska minnen, gör det möjligt för en person att berätta om en händelse där det finns en början, en mitt och ett slut.²²⁸ För personer som har upplevt en traumatisk händelse kan minnet av upplevelsen kan uppfattas i fragment av olika sinnesintryck. Därför kan det vara svårare för tortyröverlevare att återge en sammanhängande och konsekvent berättelse om händelsen.²²⁹ Å andra sidan kan traumatiska minnen i vissa fall vara detaljrika och korrekta, men det kan dock finnas ett gap mellan vad en person minns från en berättelse och vad personen sedan berättar om på grund av exempelvis skuld, skam och PTSD-symtom.²³⁰ Upprepade slag mot huvudet kan leda till en traumatisk hjärnskada och påverka personens exekutiva funktioner, vilket är en faktor som kan begränsa en tortyröverlevares möjligheter att uppfattas som *trovärdig*.²³¹

²²³ P.A. Granhag (et al.) 2021 s. 35 och J. Herlihy 2005.

²²⁴ J. Herlihy 2005.

²²⁵ Istanbulprotokollet p. 491–492.

²²⁶ Istanbulprotokollet p. 493.

²²⁷ J. Herlihy 2005, P.A. Granhag (et al.) 2017 s. 33–45, P.A. Granhag (et al.) 2021 och M. Kagan, 2003 s. 396 f.

²²⁸ J. Herlihy 2005.

²²⁹ J. Herlihy 2005 och M. Kagan, 2003 s. 396 f.

²³⁰ Skamkänslor är vanligt förekommande hos personer som utsatts för sexuella övergrepp. Dessutom kan det som uppfattas som perifera och centrala detaljer av en traumatisk händelse skiljas åt mellan olika asylsökanden, P.A. Granhag (et al.) 2017 s. 34–36, P.A. Granhag (et al.) 2021.

²³¹ M. Diaz och I. Wallin Lundell 2023.

Sammantaget kan sägas att de flesta tortyröverlevare av olika anledningar ha svårt att berätta om tortyren eller illa-behandlingen.²³²

4.2 Slutsatser

Kapitel 4 syftar till att besvara den andra frågeställningen:

Kan en tortyrskadeutredning enligt standarden i Istanbulprotokollet vara av betydelse för bedömningen av asylsökandens allmänna trovärdighet? Om ja, på vilket sätt?

Följande slutsatser kan dras av vad som framgått av kapitel 4.

De flesta tortyröverlevare påverkas på något sätt av den traumatiska händelsen som de varit med om. Flertalet faktorer kan orsaka att en tortyröverlevare kan ha svårt att uppfattas som trovärdig i en asylrättsprocess. Forskare har anfört att psykologiska utredningar kan bidra med kunskap som är av relevans för personens trovärdighet. Däremot har såväl rättsmedicinska som psykologiska utredningar sina fördelar och begränsningar för bedömningen av den påstådda tortyrens rimlighet.²³³

Istanbulprotokollet är en väletablerad internationell standard för utredning av tortyrskador och innehåller vägledning för såväl sakkunniga som rättstillämpare som utreder en person har utsatts för tortyr. Istanbulprotokollet innehåller är en detaljerad manual för utredning som bistår sakkunniga att identifiera, dokumentera och analysera fysiska och psykologiska fynd med personens berättelse om den påstådda tortyren. Den sakkunnige rekommenderas att gradera påståendet *rimlighet* och huruvida det *överensstämmer* eller är *förenligt med* fynden i tortyrdokumentationen. Storbritanniens högsta domstol har lyft vikten av att sakkunniga håller sig till att kommentera den påstådda tortyrens *rimlighet* utifrån kriterier inom deras expertis, men att inte uttala sig om asylsökandens *trovärdighet*. Den sakkunnige bör hålla sig till att bedöma påståendes *rimlighet*, men bedömningen av *trovärdighet* är en juridisk prövning.

²³² P.A. Granhag (et al.) 2021 s. 223.

²³³ Forskare har anfört att såväl sakkunniga som rättstillämpare ständigt bör uppdateras med kunskap om tortyrdokumentationens möjligheter och begränsningar.

Tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet har tillförts som bevisning i asylrättsliga processer i Sverige och andra europeiska länder. Tidigare tortyr kan vara av betydelse för om en asylsökande löper risk att utsättas för behandling som principen non-refoulement är menad att skydda ifrån. Ett sakkunigutlåtande om påståendets *rimlighet* kan bidra till en säkrare *trovärdighetsbedömning*. Vidare är det av central betydelse att Istanbulprotokollets rekommendationer till rättstillämpare följs av länder i syfte att motverka tortyr. Enligt Istanbulprotokollets bör domare inte avvisa en tortyrskadeutredning eller tillmäta det ett lågt bevisvärde på grund av individens trovärdighetsbrister eller inte anta åsikter om kliniska frågor som de inte är kvalificerade för. Trots detta har en studie visat att tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet har avvisats av svenska underinstanser med argument gällande den sakkunniges bedömning inte ansetts vara tillräckligt objektiv samt att skadorna kan ha orsakats på ett annat sätt än den påstådda tortyren.²³⁴ Att tortyrdokumentation inte alltid leder till att asylsökande får rätt till uppehållstillstånd behöver i sig inte innebära att rättstillämparen inte har värderat intyget på ett korrekt sätt enligt Istanbulprotokollet. Anledningen är att en sakkunniges bedömning av den åberopade tortyrens rimlighet och den rättsliga prövningen av asylskäl inte är densamma. En tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet har inte en *direkt* påverkan på frågan om asylsökande beviljas uppehållstillstånd.²³⁵

²³⁴ A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 70–74.

²³⁵ Läs mer under rubrik 2.2.4 om skillnaden på hjälpfaktum, bevisfaktum, rättsfaktum och rättsföljd.

5 Analys

5.1 Fastställandet av tortyr som omständighet

Kapitel 2 och 3 syftar att besvara den första frågeställningen:

Kan trovärdighetsbrister hos den asylsökande påverka migrationsdomstolens utredningsansvar enligt 8 § FPL? Om ja, på vilket sätt?

5.1.1 Indikation om tortyr och domstolens utredningsansvar

Inledningsvis är en *indikation* av tidigare tortyr ett lägre ställt krav än beviskravet *sannolikt*.²³⁶

Det är dock svårt att avgöra hur lågt ställt indikationskravet är. Enligt både MiÖD och Europadomstolen har läkarintyg som inte har utfärdats av en expert om tortyrskador varit tillräckligt för en indikation om tortyr.²³⁷ MiÖD har inte heller tillämpat de formkrav på läkarintyg som ställs vid prövning av uppehållstillstånd på grund av synnerliga omständigheter när det varit fråga om läkarintyget medförde en indikation om tortyr.²³⁸ När indikationskravet har uppfyllts har myndigheterna ansvaret att *skingra på uppkomna tvivel* gällande skadornas uppkomst.²³⁹ Det ger uttryck för bevislätnadsregeln, då asylsökande har uppfyllt vad Diesen kallar för *informationsbörda*.²⁴⁰ Ytterligare bevisning behöver tillföras målet för att utredningen kan nå en tillfredställande nivå av robusthet när indikationskravet är uppfyllt, men den återopade tortyren ifrågasätts av domstolen. Med andra ord aktualiseras domstolens utredningsansvar när asylsökande uppfyllt sin informationsbörda enligt bevislätnadsregeln och när förekomsten av tortyren inte har fastställts som bevisfaktum i målet.

Varken Europadomstolen eller MiÖD anförde dock att asylsökanden hade uppfyllt sin *bevisbörda* när det förelåg en *indikation* om tortyr. Sakkunnigutlåtandet från en expert om tortyrskador som

²³⁶ Se *R.C. mot Sverige*, MIG 2012:2 samt MIG 2014:21.

²³⁷ Läs mer under rubrik 3.1.

²³⁸ Se MIG 2012:2 och rubrik 3.1.

²³⁹ Se *R.C. mot Sverige*, se rubrik 3.1.

²⁴⁰ Läs mer under rubrik 2.2.3.

R.C. inkommit med på Europadomstolens begäran lades till grund för den slutliga bevisvärderingen.²⁴¹ MiÖD genomförde ingen sakprövning i varken de prejudicerande besluten eller de senare besluten som framgår under rubrikerna 3.2.1 och 3.2.2, utan återförvisade i stället målen till lägre instanser på grund av utredningens brister. Myndigheternas bedömning gällande att asylsökanden inte hade uppfyllt beviskravet underkändes av MiÖD i samtliga fall då utredningen inte var tillräckligt *robust*. Detta är något som talar för Lindells synsätt gällande konsekvensen av en bristande utredning.²⁴² MiÖD ansåg att utredningens brister var så omfattande att dessa behövde åtgärdas innan sakprövningen kunde genomföras. Robusthetsprövningen är ett steg som borde ha gjorts *innan* sakprövningen i målet. Hur MiÖD har förhållit sig till parternas bevisbörda, myndigheternas utredningsansvar och bevisvärdering vid fastställandet av tortyr eller annan illabehandling som omständighet i målet kan illustreras med följande figur:



Figur 1

Hur bör domare hantera informationsproblemet i en situation då asylsökandens åberopade tortyr ifrågasätts på grund av trovärdighetsbrister? Frågan som domare bör ställa sig är om vidare utredning av tortyrskadorna skulle kunna ändra på den slutliga bedömningen. Om svaret på frågan är jakande så är utredningen inte tillräckligt robust och behöver åtgärdas *innan* det slutliga avgörandet. Domstolen har då vissa utredningsåtgärder till sin befogenhet. I de fall där indikation om tidigare tortyr blev känt hos Migrationsverket kan migrationsdomstolen återförvisa målet på

²⁴¹ Det var alltså inte samma intyg som hade medfört en indikation om tortyr.

²⁴² Enligt Lindell borde en bristfällig utredning i ett brottmål leda till att åtalet ogillas, vilket i en asyrlättslig kontext kan jämföras med en återförvisning. Bristande robusthet medför då inte bevisprövning av bevisen som saknas, läs mer under rubrik 2.2.5.

grund av verkets bristande handläggning.²⁴³ Blev indikationen känd först hos migrationsdomstolen kan migrationsdomstolen förelägga Migrationsverket att genomföra en tortyrskadeutredning eller inhämta en tortyrskadeutredning från en egen sakkunnig. Huvudsaken är att sakkunnigutlåtandet bekostas av statliga medel när det föreligger en indikation om tortyr och omständigheten är ifrågasatt av myndigheterna.²⁴⁴

5.1.2 Trovärdighetens paradox

Enligt *R.C. mot Sverige* behöver asylsökande uppfylla indikationskravet för att utredningsansvaret ska aktualiseras. Så som jag läser Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige*, svensk praxis och svenska förarbeten har det utvidgade utredningsansvaret i asylmål bakgrund i bevislätnadsregeln. En förutsättning för tillämpningen av bevislätnadsregeln är att asylsökandens allmänna trovärdighet inte är ifrågasatt. Svårigheten som domare ställs inför i robusthetsprövningen enligt 8 § FPL är att bedöma vad som saknas i en given bevissituation, vilket är ett processrättsligt *informationsproblem*.²⁴⁵ Hur kan domstolen på förhand veta om vidare utredning kan påverka bedömningen av asylskäl när det förekommer trovärdighetsbrister hos den asylsökande?

De mål som Migrationsverket har hänvisat till i sitt rättsliga ställningstagande har inte prövat myndigheternas utredningsansvar. Hänvisningen riskerar att medföra att det tolkas som ett fastställt undantag av läsare som har begränsade resurser att granska påståendet.²⁴⁶ Enligt min mening har Migrationsverket inte redogjort för vilken rättskälla om ger stöd nämnda undantag i sitt ställningstagande. MiÖDs avgöranden och beslut ger inte stöd för ett sådant undantag i dagsläget. När MiÖD väl har prövat myndigheternas utredningsansvar har trovärdighetsbrister hos asylsökanden *inte* varit en godtagbar ursäkt för uteblivna utredningsåtgärder.²⁴⁷ MiÖD har dock inte ansett att asylsökandens allmänna trovärdighet har varit ifrågasatt i varken de

²⁴³ Läs mer under rubrik 3.1.1.

²⁴⁴ Omarbetade asylprocedurdirektivet art 18 och rubrik 3.1.

²⁴⁵ Läs mer under rubrik 2.2.4.

²⁴⁶ Förekomsten av tortyr inte ifrågasatt av myndigheterna i de hänvisade rättsfallen, varför det inte var relevant att utreda vidare om frågan om tortyr, läs med under rubrik 3.3.

²⁴⁷ Se ovan och Figur 1.

prejudicerande återförvisningsbesluten eller de senare återförvisningsbesluten då domstolen brustit i sitt utredningsansvar. Det står därför inte klart hur myndigheterna bör agera inom ramen för sitt utredningsansvar när det föreligger *omfattande* trovärdighetsbrister.

Utredningsansvaret enligt 8 § FPL bör anpassas efter de särskilda omständigheter som görs gällande i varje enskilt mål.²⁴⁸ Därför har domstolen ett visst utrymme för att inte genomföra vidare utredning i det enskilda fallet om det skulle vara motiverat av särskilda omständigheter. Enligt Renemans granskning har varken Europadomstolen eller CAT godtagit trovärdighetsbrister som skäl att inte utreda skadornas uppkomst.²⁴⁹ Enligt Reneman har instanserna huvudsakligen inte godtagit en utebliven utredning eller att sakkunigbevisning tillmätts en liten betydelse på grund av trovärdighetsbrister, *förutom i enskilda fall*. Enligt Reneman är det dock svårt att utläsa varför allvarliga trovärdighetsbrister i enskilda fall inte medförde att staten brustit i sitt utredningsansvar.

Bedömningen av asylsökandens trovärdighet vid indikation om tortyr förblir därför en svårlöst paradox. Den centrala frågan kvarstår: hur kan domaren göra en bedömning av asylsökandens trovärdighet utan att ta del av ett sakkunnigutlåtande där det kan framgå relevanta uppgifter för trovärdighetsbedömningen om det föreligger *allvarliga* eller *omfattande* trovärdighetsbrister? Därtill: hur kan domaren bedöma om det föreligger *allvarliga* eller *omfattande* trovärdighetsbrister utan att ha tagit del av sakkunnigutlåtandet?

Viss forskning tyder på att det föreligger en risk för obalans mellan parternas sakkunniga, då sakkunnig åberopad av part anses kan anses vara mer jävig än sakkunnig åberopad av Migrationsverket eller en som fått uppdraget av domstolen.²⁵⁰ Inga säkra slutsatser kan dras kring en rådande obalans. Om fallet är sådant så är domstolens utredningsåtgärder av större betydelse för en rättssäker prövning.

Tortyröverlevare kan av olika anledningar ha svårt att redogöra för händelsen om tortyr samt andra händelser på ett sätt som gör att han eller hon uppfyller kraven som i normalfallet ställs vid

²⁴⁸ Läs mer under rubrik 2.1.4.

²⁴⁹ Läs mer under rubrik 4.1.4 och M. Reneman, 2020 I.

²⁵⁰ Läs mer under rubrik 2.2.4 om partsakkunniga i asylprocessen.

trovärdighetsbedömningar.²⁵¹ I ett återförvisningsbeslut anförde MiÖD att migrationsdomstolen brustit i sitt utredningsansvar *särskilt* då migrationsdomstolen ansåg att det förekom trovärdighetsbrister.²⁵² I målet hade migrationsdomstolen brustit i sitt utredningsansvar då en tortyrskadeutredning inte hade inväntats. Vad som kunde framgå av tortyrskadeutredningen var av relevans för målets avgörande, varför domstolen brustit i sitt utredningsansvar genom att inte invänta den. MiÖD har även tagit hänsyn till asylsökandens förmåga att kommunicera i ett mål då asylsökande var döv och genomgick en utredning om funktionshinder. I målet fick migrationsdomstolen omfattande kritik av MiÖD. Målet ger uttryck för att utredningsansvaret bör anpassas efter de särskilda omständigheter som är unika för varje enskilt mål, då det bland annat framgick att tolkarna hade svårt att förstå honom och hans familj hade anfört att teckenspråket som de använde var ett påhittat språk som endast familjen förstod. Detta, samt att asylsökande genomgick utredningar för funktionshinder var omständigheter som domstolen borde ha tagit i beaktande i enlighet med sitt utredningsansvar enligt 8 § FPL.

MiÖDs återförvisningsbeslut ger sammantaget uttryck för ett långtgående utredningsansvar när domstolen anser att det föreligger trovärdighetsbrister och domstolen ifrågasätter den åberopade tortyren.²⁵³ I de prejudicerade målen hade myndigheternas handläggning varit bristfällig eftersom de inte inhämtat ett sakkunnigutlåtande om tortyr trots att det förelåg en indikation om tortyr. I de senare besluten om återförvisning har ytterligare omständigheter medfört att domstolens utredning var bristfällig. De utredningsåtgärder som inte hade vidtagits eller den bevisning som hade avvisats kunde enligt MiÖD få betydelse för bedömningen i samtliga mål, varför domstolen inte hade agerat i enlighet med sitt ansvar enligt 8 § FPL.

Det är svårt för domare att avgöra om ett sakkunnigutlåtande kan påverka utfallet i målet utan att först ha tagit del av ett sådant. Dessutom är det svårt att bedöma om trovärdighetsbristerna är omfattande till en sådan grad att vidare utredning av skadorna inte skulle påverka målets avgörande. Det bör dock stå klart att ett beslut att inte inhämta ett expertutlåtande, trots att det föreligger en indikation om tortyr, bör vara *välmotiverat* av domstolen. Domstolen bör inte stödja

²⁵¹ Läs mer under rubrik 4.1.4.

²⁵² UM 2621–22, meddelad 2022-09-20.

²⁵³ Läs mer under rubrikerna 3.1. och 3.2.

sig på de rättsfall som framgår av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande i det avseendet.²⁵⁴ MiÖDs praxis talar snarare för ett *långtgående utredningsansvar* när det förekommer trovärdighetsbrister och indikation om tortyr. Enligt etablerade rättskällor kan förekomsten av tidigare tortyr kan vara relevant för bedömningen av asylskäl. En verkställighet av ett beslut som strider mot non-refoulement är i strid med svenska internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Som myndighet besitter Migrationsverket kunskap om hur asylsökanden som upplevt traumatiska upplevelser kan ha svårt att uppfattas som trovärdig enligt vanliga trovärdighetskriterier.²⁵⁵ Av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande framgår att trovärdighetsbedömningar ska göras med försiktighet och asylsökande kan på grund av traumatiska upplevelser ha svårt att framföra en fullständig och sammanhängande detaljerad berättelse.²⁵⁶ På samma sätt som det är svårt för varje enskild domare att göra en bedömning om trovärdigheten innan att ha tagit del av ett sakkunnigutlåtande från en expert om tortyrskador, så är det svårt för varje enskild handläggare att göra en sådan bedömning. Dessutom kvarstår svårigheten i bedömningen om vad som utgör omfattande trovärdighetsbrister till en sådan grad att vidare utredning inte hade påverkat det slutliga beslutet. Trots att ett rättsligt ställningstagande inte en auktoritär rättskälla får det en rättslig effekt då myndighetens anställda förhåller sig till de riktlinjer som framgår. Därtill kan det finnas en risk att migrationsdomstolen förlitar sig på juridisk argumentation som framgår av myndighetens ställningstagande.

Enskilda asylsökande har begränsade resurser att genomföra en tortyrskadeutredning.²⁵⁷ Därtill har asylsökande begränsade möjligheter att kräva att migrationsdomstolen genomför en tortyrskadeutredning. Beslutet att inte genomföra en tortyrskadeutredning kan endast överklagas i samband med migrationsdomstolens slutliga avgörande. Då det krävs PT för att målet ska prövas av MiÖD, så är migrationsdomstolen oftast sista prövningsinstans i asylmål. I Europadomstolens

²⁵⁴ Utredningsansvaret inte varit föremål för prövning i rättsfallen, läs mer under rubrik 3.3.

²⁵⁵ Se exempelvis Migrationsverkets beslutstöd, P.A. Granhag (et al.) 2017.

²⁵⁶ Läs mer under rubrik 3.3.

²⁵⁷ M. Reneman, 2020 II s. 229 ff.

avgörande *R.C. mot Svergie* hade MiÖD inte meddelat PT, men Europadomstolen konstaterade att en verkställighet av R.C. utvisningsbeslut vad i strid med art 3 EKMR.

Migrationsdomstolen har det *yttersta ansvaret* att säkerställa att bevismaterialet är tillräckligt robust.²⁵⁸ Därför är det av yttersta vikt att migrationsdomstolarna är uppmärksamma när Migrationsverkets avslag på beslut att genomföra en tortyrskadeutredning är grundat i asylsökandens trovärdighetsbrister. Givet att kraven på utredningens robusthet enligt 8 § FPL är beroende av de särskilda omständigheter som föreligger i varje enskilt fall, bör migrationsdomstolen i en *låg uträkning* godta att en tortyrskadeutredning inte ska genomföras på statens bekostnad om det föreligger en indikation om tortyr och omständigheten inte är fastställd i målet på grund av trovärdighetsbrister.²⁵⁹ Om migrationsdomstolen inte anser att vidare utredning skulle vara av betydelse för den slutliga bedömningen, trots att det föreligger en indikation om tortyr och trovärdighetsbrister bör det därför vara välmotiverat.

Sammantaget riskerar ett undantag på grund av omfattande trovärdighetsbrister i praktiken innebära ett tillämpande som är i strid med MiÖDs praxis och Europadomstolens mål *R.C. mot Sverige* gällande statens utredningsansvar.²⁶⁰ Under nästa rubrik diskuterar jag vad en bristande utredning enligt 8 § FPL bör leda till om domstolen inte vidtar nödvändiga utredningsåtgärder. Anledningen till diskussionen är att processekonomiska skäl kan få en praktisk betydelse för rättstillämpningen hos domstolarna.

5.1.3 Konsekvenser av en bristande utredning

Av slutsatserna i 5.1.1 framgår att utredningsbrister bör läkas inför det slutliga avgörandet när indikationskravet är uppfyllt. Som nämnt har MiÖD agerat i enlighet med Lindells syn på robusthet, då den bristande utredningen inte föranledde att domstolen genomförde en sakprövning av bevisningen som inte hade ingått i processmaterialet. Lindells synsätt är dock anpassat efter åklagares bristande robusthet i brottmål, då en bristande utredning bör leda till att domstolen ogillar åtalet. Genom tolkning av Lindells synsätt i ett förvaltningsrättsligt förfarande

²⁵⁸ I. Cegrell Karlander 2021, s. 92 läs mer under rubrik 2.2.5.

²⁵⁹ Artikel 18 omarbetade asylprocedurdirektivet och rubrik 2.2.5.

²⁶⁰ *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010 § 53, MIG 2012:1 och MIG 2014:21.

bör domstolen alltså utreda vidare och om så inte görs, är det skäl för en återförvisning hos en högre instans. Som nämnt så är migrationsdomstolen oftast sista instans i asylmål, då det krävs PT för att MiÖD ska pröva överklagandet.

Processekonomiska aspekter är ett intresse som har praktisk betydelse för de utredningsåtgärder som domstolen beslutar om. Att genomföra en tortyrskadeutredning är kostsamt både i form av arvode till den sakkunnige och den tid som det tar att genomföra. Vem ska då stå för förlusten om utredningsbristen inte läks på grund av rättspolitiska intressen? Vägledning från prejudicerande instans saknas i denna fråga.²⁶¹ Därför framgår min tolkning av rättsläget och processrättsliga teorier om robusthet används som analytiskt verktyg.²⁶²

Som nämnt under rubrik 2.2.4 behöver asylsökandens personliga erfarenheter om tortyr inte vara avgörande för frågan om han eller hon har rätt att erhålla uppehållstillstånd. Det är dock en stark indikator gällande risken som asylsökande ställs inför vid ett återvändande till ursprungslandet och kan därför vara en omständighet som får stor vikt i den slutliga bevisvärderingen. Dessutom har asylsökanden begränsade möjligheter att genomföra en tortyrskadeutredning och viss forskning tyder på att det föreligger en obalans mellan parternas åberopade sakkunnigutlåtanden.²⁶³

När asylsökande har uppvisat ett läkarintyg, som inte behöver vara utfärdat av en expert om tortyrskador, har indikationskravet uppfyllts. Asylsökande har då uppfyllt sin informationsbörd gällande omständigheten om tortyr och då träder statens ansvar att *skingra på uppkomna tvivel kring skadornas uppkomst* in. En kombination av Ekelöfs och Diesens synsätt på robusthet är möjlig för att besvara frågan om vem som står för förlusten om robusthetsbristen inte läks. Enligt Ekelöf bör domaren ta hänsyn till utredningsbrister vid den slutliga värderingen. Om utredning inte genomförs kan bevislätnadsregeln tillämpas på så sätt att åberopad tortyr eller annan illabehandling läggs till grund som bevisfaktum i målet. Eller som Diesen har uttryckt det: ”*brist*

²⁶¹ Sakprövning genomfördes inte. Den bristande handläggningen motiverade en återförvisning i samtliga fall, läs mer under rubrikerna 3.1. och 3.2. Enligt Lindkvist hade sakprövning kunnat göras genom att tillämpa bevislätnadsregeln och bevilja asyl, G. Lindkvist 2019, s.52 f.

²⁶² Läs mer om robusthet under rubrik 2.2.5.

²⁶³ Läs mer under rubrikerna 2.2.4 och 5.1.2.

på utredning ska tolkas som brist på motbevis.”²⁶⁴ Även Cegrell Karlander anför att Migrationsverket bör stå för förlusten i asylmål om robusthetsbristerna inte läks. Ett skäl för detta är att Migrationsverket har en bättre position att vidta utredningsåtgärder.²⁶⁵ Med andra ord bör asylsökande inte stå för förlusten som följer av en bristande utredning från myndigheternas sida. På det viset kan Sverige upprätthålla sitt åtagande enligt artikel 3 EKMR och inte agera på det sätt som gjordes i *R.C. mot Sverige*.

Något som talar mot ett högt krav på utredningens robusthet i asylmål är att det görs en prognosbedömning om en risk med negativa konsekvenser för asylsökande i ett annat land. Utredningsansvaret som följer av en indikation om tortyr eller annan illa-behandling bör dock vara högt när det som står på spel är att asylsökande utvisas till ett land där han eller hon kan utsättas för tortyr eller annan illabehandling. Intresset för materiellt korrekta beslut är ytterst viktig då ett avslag på asylansökan kan vara i strid med principen non-refoulement vid ett verkställande av beslutet. Om domstolen inte skingrar på uppkomna tvivel kring skadornas orsak när indikationskravet har blivit uppfyllt bör inte asylsökanden stå för förlusten av en bristande utredning.

5.1.4 Slutsats

Sammanfattningsvis bör domstolen i regel genomföra en tortyrskadeutredning när det föreligger en indikation om tortyr torts att det föreligger trovärdighetsbrister hos asylsökande. Allvarliga eller omfattade trovärdighetsbrister hos asylsökande bör i en *väldigt låg utsträckning* vara en godtagbar ursäkt för att inte genomföra vidare utredning enligt 8 § FPL. Om skälet för en utebliven utredning har sin grund i rättspolitiska intressen bör konsekvensen av en bristande utredning inte drabba den asylsökande. Anledningen är att vidare utredning i ett sådant fall kan vara av betydelse för målets avgörande. På grund av obalansen mellan parterna i asylmål, de begränsade möjligheter som asylsökande har att få målet prövat i högre instans och intresset att Sverige efterlever internationella åtaganden om mänskliga rättigheter bör Migrationsverket stå för konsekvensen för utredningsbristen. Om domstolen inte genomför vidare utredning enligt 8 §

²⁶⁴ C. Diesen 2018, s. 229.

²⁶⁵ Läs mer under rubrik 2.2.5.

FPL på grund av rättspolitiska aspekter bör omständigheten om tidigare tortyr därför läggas till grund som bevisfaktum i målet. Värderingen av samtlig bevisning gällande prövningen om skyddsskäl föreligger kan endast ske efter att utredningsbristen antingen har läkts av domstolen eller om omständigheten om tortyr fastställs som bevisfaktum i målet.

5.2 Tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet

Slutsatserna från den första frågeställningen läggs till grund för att besvara den andra frågeställningen:

Kan en tortyrskadeutredning enligt standarden i Istanbulprotokollet vara av betydelse för bedömningen av asylsökandens allmänna trovärdighet? Om ja, på vilket sätt?

Av MiÖDs praxis saknas vägledning om hur en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet kan värderas av migrationsdomstolarna eller hur det kan påverka bevissituationen i asylmål. Därför är följande analysen i 5.2 min tolkning av rättsläget. Analysen görs mot bakgrund av slutsatserna från 5.1 och kapitel 4.

Som tidigare nämnt innebär informationsproblemet att domstolen kan ha svårt att avgöra vilken bevisning som saknas i en given bevissituation och medför även svårigheter att på ett generellt sätt uttala om vilka robusthetskrav som bör ställas i en given bevissituation.²⁶⁶ I de fall där asylsökande gör gällande att han eller hon har blivit utsatt för tortyr samt uppvisat ett läkarintyg som medför en indikation om tidigare tortyr triggas dock statens utredningsansvar, vilket innebär ett ansvar att *skingra på de tvivel* som uppkommit kring skadornas uppkomst.²⁶⁷ En förklaring till varför statens utredningsansvar triggas när det föreligger en indikation om tidigare tortyr är att resultatet från vidare utredning om tortyrskadorna inte anses vara alltför otillgänglig information för domstolen.²⁶⁸ När det föreligger en indikation om att asylsökanden har blivit utsatt för tortyr kan domstolen på förhand veta vad en tortyrskadeutredning kan medföra bevissituationen: antingen talar vidare utredning för eller mot asylsökandens utsaga avseende den åberopade

²⁶⁶ Läs mer under rubrik 2.2.5.

²⁶⁷ *R.C. mot Sverige* den 9 mars 2010.

²⁶⁸ Det är alltså inte 'osynliga bevis' i Lindells låda, läs mer under rubrik 2.2.5.

tortyreren. Ett utlåtande från en expert kan, som konstaterats i 5.1, vara av relevans för den slutliga prövningen.

5.2.1 Tortyröverlevares kommunikativa förmåga

Tortyröverlevare kan av olika anledningar ha svårt att agera i enlighet med trovärdighetskriterier.²⁶⁹ En sakkunnigs slutsatser, grundande i tillgänglig vetenskap i området, kan bistå domaren med särskilda erfarenhetssatser som kan ligga till grund för bevisvärderingen, vilket är i enlighet med kravet på domarens sakliga och opartiska bedömningar.²⁷⁰ Domare och rättstillämpare kan på ett säkrare sätt efterleva objektivitetsprincipen genom att nyttja en sakkunnigs slutsatser gällande hur asylsökandens dokumenterade skador *överensstämmer* med den åberopade tortyren. En experts bedömning avseende personens psykologiska hälsotillstånd kan vara viktiga att känna till i syfte att göra en fullständig bedömning av personens förmåga att återberätta om den påstådda tortyren. Trovärdighetskriterier som tar hänsyn till tillgänglig vetenskap om tortyröverlevares kommunikativa förmåga kan bidra till mer objektivt grundade bedömningar.

Som framgått under rubrikerna 3.2 och 5.1 har MiÖD tagit hänsyn till asylsökandens förmåga att kommunicera och att uppfattas som trovärdig, trots att det inte explicit framgår av beslutet. Av MiÖDs beslut som framgår under 3.2 var asylsökandens kommunikativa förmåga en omständighet som domstolen i det enskilda fallet borde ha tagit i beaktande vid i enlighet med sitt utredningsansvar enligt 8 § FPL.

Av utdraget från en psykologs slutsatser ur en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet under rubrik 4.1.4 framgår att patienten har en fragmentarisk beskrivning av händelsen och har svårigheter att redogöra för händelsen. Av uttalandet framgår även att det är väntat att en person som upplevt den tortyr som patienten har beskrivit kan ha svårt att berätta om sina minnen på ett tydligt och sammanhängande sätt. Psykologen har i sin bedömning kommenterat påståendets *rimlighet* utifrån sin expertis. Denna bedömning kan vara av relevans för domstolens bedömning av personens *trovärdighet*. Domstolen kan då ha i beaktande att personen har svårigheter att

²⁶⁹ Läs mer under rubrik 4.1.3.

²⁷⁰ 35 kap. 1 § RB, 1 kap. 9 § RF, NJA II 1943 s.444, läs mer under rubrik 2.2.4.

redogöra för sin berättelse på ett detaljrikt, sammanhängande eller konsekvent sätt. Med andra ord kan en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet vara av relevans för bedömningen av asylsökandens allmänna trovärdighet.

5.2.2 Gränsen mellan den sakkunniges och domarens bedömning

Var går gränsen mellan att domstolen kan bistås av sakkunigbevisning som syftar till att fylla ut domarens kunskapsluckor, men inte till sådan grad att beslutsfattandet överläts åt den sakkunnige vid fastställandet av tortyr som omständighet i ett asylmål? Enligt min mening blir uppdelningen klar när det görs skillnad på hjälpfaktum, bevisfaktum, rättsfaktum och rättsföljd i den asyrlättsliga prövningen.²⁷¹ Den sakkunnige bör endast uttala sig om tortyrpåståendets *rimlighet* och inte asylsökandens *trovärdighet*, då det sistnämnda bör överlämnas åt den juridiska beslutsfattaren.²⁷² Enligt rekommendationerna i Istanbulprotokollet bör den sakkunnige göra en bedömning om den påstådda tortyren *överensstämmer* eller är *förenlig med* fysiska och psykiska fynd som den sakkunnige har dokumenterat.

I kontrast till sakkunnigas expertis är domare dock inte utbildade till att bedöma *rimligheten* bakom tortyrdokumentation och den påstådda tortyren. Syftet med ett sakkunigutlåtande är just att bistå domare med expertkunskap som han eller hon själv inte besitter. Vid bedömningen av dokumenterade tortyrskador och huruvida dessa överensstämmer med den åberopade tortyren bör domare ha i åtanke om hur långt deras egna erfarenhetssatser kan läggas till grund för bevisvärderingen.²⁷³ Istanbulprotokollets rekommendation till beslutsfattare är värdefull vägledning som bör beaktas av domare och beslutsfattare som utreder om en asylsökande har blivit utsatt för tortyr.

Självklart bör domare ställa sig kritiska till hur samtlig bevisning har framtagits. I de fall då domare inte litar på hur den sakkunnige har dragit sina slutsatser bör dock domaren rimligtvis

²⁷¹ Sammantaget så innebär inte förekomsten av tidigare tortyr (bevisfaktum) att asylsökanden har rätt till uppehållstillstånd (rättsföljd). Rättsfaktum måste bevisas innan den åberopade rättsföljden kan erhållas. Därför kan ett sakkunigutlåtande vara relevant för bedömningen men har inte alltid en avgörande effekt för prövningen, läs mer under rubrik 2.2.4.

²⁷² Läs mer under rubrik 4.2.

²⁷³ Läs mer under rubrik 2.2.4.

redovisa vad som legat till grund för beslutet för avvisning eller varför intyget tillmäts ett lågt bevisvärde. En förklaring till varför sakkunigbevisning enligt Istanbulprotokollet avvisas eller tillmäts ett lågt bevisvärde kan vara att rättstillämpares kunskap om den aktuella utredningen och vad den innebär är begränsad.²⁷⁴ Givetvis behöver den sakkunnige ha rätt kompetens för att kunna göra en bedömning i enlighet med Istanbulprotokollet. Om en sakkunnig dock har följt Istanbulprotokollet och genomfört sin undersökning och bedömning på ett grundligt sätt så är den sakkunnigas slutsater grundade i bedömningar inom den sakkunniges expertis om tortyrskador. Syftet med sakkunnigutlåtandet undermineras om domare avvisar sakkunigbevisning på grund av att det inte bedöms vara tillräckligt objektivt.

Slutligen nämns Istanbulprotokollet varken explicit i Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige*, eller övriga rättsfall som framgår av delkapitlen 3.1 och 3.2. Det hindrar dock inte att svenska rättstillämpare i dagsläget kan använda sig av rekommendationerna i Istanbulprotokollet. Europadomstolen, CAT och Storbritanniens Högsta Domstol har tillerkänt tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet en särskild betydelse vid fastställandet av tortyr som omständighet. Migrationsverket har i ett annat rättsligt ställningstagande hänvisat till praxis från Storbritanniens Högsta Domstol då nationell praxis i området var begränsad.²⁷⁵ MiÖD har därefter hänvisat till ställningstagandets riktlinjer vid prövning av förföljelse på grund av sexuell läggning.²⁷⁶

5.2.3 Slutsats

Sammantaget kan en experts slutsatser som framgår av en tortyrskadeutredning enligt Istanbulprotokollet läggas till grund för bedömningen av asylsökandens trovärdighet samt prövningen av asylskäl. Migrationsdomstolar kan använda sig av en sakkunnigs slutsater gällande påståendets *rimlighet* vid bedömningen av asylsökandens *trovärdighet*. Trots att MiÖD i dagsläget inte har tillmätt tortyrskadeutredningar enligt Istanbulprotokollet någon särskild betydelse kan såväl Migrationsverket som migrationsdomstolarna ha nytta av rekommendationerna vid utredning av om en asylsökande har utsatts för tortyr. Det är en

²⁷⁴ A. Segenstedt (et al.) 2015 s. 70–74, läs mer under rubrik 4.1.3.

²⁷⁵ RCI 03/2011.

²⁷⁶ UM 3853–13, meddelad 2013-12-19.

utförligare vägledning än vad som framgår av Migrationsverkets rättsliga ställningstagande RCI 03/2011.

6 Avslutande kommentar

I grund och botten har studien behandlat en rättssäkerhetsfråga om en absolut mänsklig rättighet. Individer har ett intresse att inte bli återsända till ett land där de riskerar att bli utsatta för tortyr eller annan illabehandling. Bristen på vägledning om hur trovärdighetsbedömningar bör göras vid indikation om tortyr lämnar utrymme för subjektiva bedömningar som i värsta fall kan sakna vetenskapligt stöd. Det kan finnas skäl till som motiverar att domstolen har ett större utrymme att göra vissa bedömningar. I asylmål då principen non-refoulement står som ett intresse spelar tydlig vägledning en viktig funktion för att minska utrymmet för godtyckliga bedömningar. Genom tydlig vägledning kan beslutsfattande myndigheter få bättre stöd i hur de bör agera i enlighet med principen non-refoulement, vilket skulle bidra med bättre förutsägbarhet i asylmål.

Det är därför önskvärt att MiÖD prövar ett avgörande då migrationsdomstolens ansvar enligt 8 § FPL prövas *samtidigt* som det förekommer *allvarliga* eller *omfattande* trovärdighetsbrister hos asylsökande.²⁷⁷ På så vis kan de rättstillämpande myndigheterna få tydligare riktlinjer om hur de bör förhålla sig till sitt ansvar att *skingra på uppkomna tviviel kring skadornas uppkomst* när det föreligger allvarliga eller omfattande trovärdighetsbrister hos asylsökande. Dessutom kan tydligare vägledning kring bevisvärdering av tortyrskadeutredningar bidra med säkrare bedömningar och underlätta robusthetsprövningar enligt 8 § FPL.²⁷⁸ Slutligen hade det även varit önskvärt att MiÖD erkände betydelsen tortyrskadeutredningar som gjorts enligt Istanbulprotokollet. Det har framgått i denna studie att Europadomstolen, CAT och Storbritanniens Högsta Domstol har erkänt Istanbulprotokollets betydelse i asylmål. Vägledning från MiÖD gällande tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet skulle bidra med bättre förutsägbarhet eftersom sakkunnigbevisningen skulle följa en internationellt erkänd standard vars

²⁷⁷ Alternativt Migrationsverkets utredningsansvar, då MiÖD inte har gjort någon märkbar skillnad mellan myndigheterna utredningsansvar i fråga om vidare utredning genom tortyrskadeutredning.

²⁷⁸ MiÖD har exempelvis uttalat om bevisvärdet av en språkanalys samt hur det förhåller sig till myndigheternas utredningsansvar, MIG 2011:15.

syfte är att dokumentera och utreda tortyrskador. Istanbulprotokollet innehåller även användbar vägledning för rättstillämpare som utreder förekomsten av tortyr, vilket både Migrationsverket och migrationsdomstolarna kan ha nytta av i sin rättstillämpning. Istanbulprotokollet kan bidra med en utförligare vägledning av bedömningar som omfattas av principen non-refoulement än vad som framgår av RS/022/2021.

I studien har jag hänvisat till vissa vetenskapliga studier om tortyrskador, men det är långt ifrån en heltäckande granskning om tillgänglig vetenskap i ämnet. Därför kan framtida multidisciplinära och tvärvetenskapliga studier bredda analysen och förståelsen för hur tortyrdokumentation enligt Istanbulprotokollet kan tillämpas i asyrlättsliga processer och vilken effekt det kan få på trovärdighetsbedömningar och prövningen av asylskäl. Migrationsverkets beslutstöd som framtogs i samarbete med Psykologiska Institutionen i Göteborg är ett steg i en riktning mot trovärdighetsbedömningar med mer objektiva grunder. Det föresätter dock att beslutstödet följs av Migrationsverkets beslutsfattare.²⁷⁹ Därtill kan empiriska studier om både Migrationsverket och migrationsdomstolarnas rättstillämpning bidra med nödvändig kunskap om myndigheternas praktiska tillämpning.²⁸⁰ Exempelvis har en studie som genomförts i Italien visat att en begränsad andel av asylsökanden genomgick en utredning om tortyrskador trots att de vid upprepade tillfällen hade berättat om tortyr.²⁸¹ Empiriska studier kring svenska myndigheters praktiska tillämpning kan fylla en viktig funktion för utvärdering av statens utredningsansvar som följer av Europadomstolens avgörande *R.C. mot Sverige*.

²⁷⁹ Vissa kriterier som inte framgår av beslutstödet och som saknar vetenskapligt evidens har legat till grund för tillförlitlighetsbedömningar efter att beslutstödet funnits tillgänglig för handläggare, E. Andersson 2019.

²⁸⁰ Avsaknad av vägledande praxis kring bevisvärdering av tortyrskadeutredningar var något som inledningsvis motiverade genomförandet av en empirisk metod genom en riktad kvalitativ innehållsanalys av rättsfall från migrationsdomstolar, C. Sandgren 1995/96, J. Isaksson 2021 och M. Denscombe 2018. Vid en översiktlig genomgång av materialet stötte jag dock på problem som metoden gav upphov till och som riskerade att äventyra kvalitén av studiens resultat. Sammantaget bedömde jag att riskerna som metoden medförde övervägde dess möjligheter med hänsyn till bristande innehåll av rättsfallen, att det inte var möjligt att få tillgång till tortyrskadeutredningarna på grund av sekretess samt den tidsram som studien skulle genomföras på.

²⁸¹ F. Magli (et al.) 2019.

Källförteckning

Propositioner

Prop 1973/90 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1973

Prop. 1979/80:96 Med förslag till ny utlänningslag m.m.

Prop. 1985/86:17 om godkännande av FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Prop. 1988/89:86, med förslag till utlänningslag m.m.

Prop. 1996/97:25 Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv

Prop. 2004/05:170 Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden

Prop 2009/10:31 Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet

Prop. 2016/17:17 Genomförande av det omarbetade asylprocedurdirektivet

Statens offentliga utredningar

SOU 2006:6. Asylförfarandet – genomförandet av asylprocedurdirektivet i svensk rätt

Migrationsverket

Migrationsverket, Rättsligt ställningstagande angående medicinska utredningar av åberopade skador, RS/022/2021

Rättschefens rättsliga ställningstagande angående metod för utredning och prövning av den framåsyftande bedömningen för personer som åberopar skyddsskäl på grund av sexuell läggning, RCI 03/2011

EU-direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som

subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (omarbetning) [cit: skyddsgrundsdirektivet]

Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd (omarbetning) [cit: asylprocedurdirektivet]

Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/32/EU av den 26 juni 2013 om gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla internationellt skydd. [cit: omarbetade asylprocedurdirektivet]

EU Guidelines

Guidelines on EU Policy Towards Third Countries on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – 2019 Revision of the Guidelines, 10842/19, General Secretariat of the Council, Brussels, 16 September 2019

Konventioner

FN:s flyktingkonvention från 1951 angående flyktingars rättsliga ställning [cit: Genèvekonventionen]

Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning [cit: Tortyrkonventionen]

FN:s flyktingorgan, UNHCR

Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning, Förenta nationernas flyktingkommissarie, Norstedts Juridik, Stockholm, 1996 ([cit UNHCR:s handbok])

Litteratur

Andersson, Erik 'Tillförlitliga kriterier? En granskning av Migrationsverkets tillförlitlighetsbedömningar av asylberättelser' Rådgivningsbyrån, Göteborg 2019. Tillgänglig: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2019/06/resources_tillforlitliga-kriterier-webb.pdf (Besökt: 2023-09-06) [cit: E. Andersson 2019]

Andersson, Magnus och Öster, Ulrika (2015) 'Tydligare beslut ett steg för ökad rättssäkerhet: fokus: Trovärdighetsbedömningar i asylmål'. *Advokaten* 81 (1) s.43–45 och Andersson, Magnus och Öster, Ulrika (2015) 'Den svårfångade identiteten: fokus: Trovärdighetsbedömningar i asylmål'. *Advokaten* 81 (1) s.46–48 [cit: M. Andersson och U. Öster I-II 2015]

Aarts, Rembrant., van Wanrooij, Lennard., Bloemen, Evert., E. Smid, Geert (2019) 'Expert medico-legal reports: The relationship between levels of consistency and judicial outcomes in asylum seekers in the Netherlands'. *Torture Journal* 29 (1) s. 36–46. [cit: R. Aarts (et al.) 2019]

Andersson, Simon., Diesen, Cristian., Lagerqvist Veloz Roca, Annika., Seidltz, Madelaine. och Wilton Wahren, Alexandra (2018) *Prövning av Migrationsärenden. Bevis 8.* (s. 215–336) 3 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm [cit. Andersson, Simon, (et al.) 2018]

Andersson, Simon (2018) 'Trovärdighet och tillförlitlighet i asylärenden'. I: Simon Andersson (red.), *Prövning av Migrationsärenden. Bevis 8.* (s. 309–334) 3 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm [cit. S. Andersson 2018]

Ask, Karl och Landström, Sara (2021) 'Trovärdighet' I: Granhag, Pär Anders, Leif A. Strömwall, Karl Ask, and Sara Landström (red.), *Handbok I Rättspsykologi.* (s. 374–388) Uppl. 2 2021, Liber, Stockholm [K. Ask och S. Landström, 2021]

Bahar, Ata (2020) 'The importance of the medico-legal relationship in immigration law'. *Medico-Legal Journal* 88 (1) s. 15-21 [cit: A. Bahar 2020]

Bantekas, Ilias (2020) *International Human Rights Law and Practice.* 3 uppl. Cambridge University Press, Cambridge [cit: I. Bantekas 2020]

Bladini, Moa (2013) *I objektivitetens sken: en kritisk granskning av objektivitetsideal, objektivitetsanspråk och legitimeringsstrategier i diskurser om dömande i brottmål*. Makadam, Göteborg [cit M. Bladini 2013]

Blomberg, Jesper och Södergren, Patrik Förvaltningsprocesslag (1971:291) 8 § Lexino (Besökt: 2023-12-06) (JUNO).

Campbell, John R. 'The Judicial assessment of 'Expert Evidence' in the United Kingdom's Immigratoin and Asylum Chamber' *Laws* 11 (32) s. 1-16 [cit: J. R. Campbell 2022]

Cegrell Karlander, Isa (2021) *Officialprincipen i migrationsprocessen. Domstolens utredningsansvar*. Department of Law, Uppsala University, Uppsala [cit. I. Cegrell Karlander 2021]

Cegrell Karlander, Isa (2023) *Rättens utredningsansvar i migrationsprocessen. Officialprincipen tillämpning i asylmål*. Norstedts Juridik, Stockholm [cit. I. Cegrell Karlander 2023]

Denscombe, Martyn (2018) *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Upplaga 4 Studentlitteratur AB, Lund [cit: M. Denscombe 2018]

Diaz, Miguel., Wallin Lundell, Inger (2023) *Tortyrrens påverkan på exekutiva funktioner, Konsekvenser av PTSD och traumatisk hjärnskada hos tortyröverlevare vid traumabehandling, asylprocess och integration*. Röda Korsets kompetenscenter för tortyr- och krigsskaderehabilitering, Typografiska, Stockholm [cit: M. Diaz och I, Wallin Lundell 2023]

Diesen, Cristian (2018) 'Bevisvärdering i flyktingärenden'. I: Simon Andersson (red.), *Prövning av Migrationsärenden. Bevis* 8. (s. 215–336) 3 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm [cit. C. Diesen 2018]

Ekelöf, Per Olof., Edelstam, Henrik. och Heuman, Lars (2009) *Rättegång: Fjärde häftet*. 7 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm [cit: P.O. Ekelöf (et al.) 2009]

Feijen, Liv. och Frennmark, Emelia (2011) *Kvalitet i svensk asylprövning, En studie av Migrationsverkets utredning av och beslut om internationellt skydd*, Migrationsverket och UNHCR, Stockholm [cit: L.Feijen och E. Frennmark, 2011]

Granhag, Per Anders., Landström, Sara., Nordin, Andreas (2017) *Värdering av muntliga utsagor – Ett vetenskapligt baserat beslutstöd för migrationsärenden* Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet, Göteborg [cit: P.A. Granhag (et al.) 2017]

Granhag, Per Anders., Strömwall, Leif A., Landström, Sara. (2021) 'Minne för traumatiska händelser'. I: Pär Anders Granhag, Leif A. Stömwall, Karl Ask, Sara Landström (red.), *Handbok i rättspsykologi*. (s. 218–232) 2 uppl. Liber, Stockholm [cit: P.A. Granhag (et al.) 2021]

Guzman, Andrew T (2002) 'A Compliance-Based Theory of International Law'. *California Law Review*, 90(6), 1826–1886 [cit: A.T. Guzman 2002]

Herlihy, Jane (2005) 'Evidentiary Assessment and Psychological Difficulties'. I: Noll, Gregor (red.), *Proof, evidentiary assessment and credibility in asylum procedures*. (s. 123–140) Martinus Nijhoff Pub, Leiden [cit: J. Herlihy 2005]

Hirschfeldt, Johan, Regeringsformen (1974:152) 1 kap. 9 §, Lexino, (JUNO) (Besökt: 2023-11-17)

Isaksson, Joakim (2021) 'Riktad kvalitativ innehållsanalys'. I: Klingberg, Gunilla, Hallberg, Ulrika (red), *Kvalitativa metoder helt enkelt!* (s. 283–302) Studentlitteratur, Lund 2021. [cit: J. Isaksson 2021]

Jermsten, Rikard, Förvaltningsprocesslag (1971:291) 8 § FPL, Karnov (JUNO) (Besökt: 2023-12-06)

Jühling, M., König, L.M., Gruber, H., Wolf, V., RitzTimme, St., Mayer, F (2023) 'Impact of (forensic) expert opinions according to the Istanbul Protocol in Germany—results and insights of the in:Foproject'. *International Journal of Legal Medicine*, 137 (3) s. 863–873 [cit: M. Jühling (et al.) 2023]

Kagan, Michael (2003) 'Is Truth in the Eye of the Beholder? Objective Credibility Assessment in Refugee Status Determination'. *Georgetown Immigration Law Journal* 17 (3) s. 367–415 [cit: M. Kagan, 2003]

Kleineman, Jan (2013) 'Rättsdogmatisk metod'. I: Maria Nääv och Mauro Zamboni (red.), *Juridisk metodlära*, (s. 21–46) 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund [cit: J. Kleineman, 2013]

- Lindell, Bengt (2005) 'Bevisvärdering, bevisbörda och beviskrav'. I: Bengt Lindell (red.), *Straffprocessen*. (s.397–424) 1 uppl. Iustus, Uppsala [cit: B. Lindell 2005]
- Lindell, Bengt (2021) *Civilprocessen: rättegång samt skiljeförfarande och medling*. 5 uppl. Iustus, Uppsala [cit: B. Lindell 2021]
- Lindkvist, Gustav (2019) *Bevisfrågor i förvaltningsprocessen – En översikt*. Norstedts Juridik, Stockholm [cit: G. Lindkvist 2019]
- Magli, Francesca., Franceschetti, Lorenzo., Maggioni, Lidia., Merelli, Vera. G., Cerutti, Elisa., Armocida, Andrea., Marzagalia, Marzia., Muccino, Angelo., Kustermann, Alessandra., Cattaneo, Cristina (2019) 'The medico-legal assessment of asylum seeker victims in Italy'. *Torture Journal*, 29 (1) s. 47–55. [cit: F. Magli (et al.) 2019]
- Mellqvist, Mikael, 'Claes Martinson, Femton förmögenhetsrättsliga forskningsresultat, Uppsala 2018, 604 s.', SvJT 2019 s. 979–1000 [cit: M. Mellqvist SvJT 2019]
- Meyerson, Annkatrin (2023) *To believe or not to believe – is that the question? A critical study of how Swedish migration courts handle their responsibility to judge in asylum cases*. Juridiska institutionens skriftserie, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, Göteborg [cit: A. Meyerson 2023]
- Neufeld, Miriam. Y., Kimball, Sarah., Stein, Andrew. B., Crosby, Sondra. S (2021). 'Forensic evaluation of alleged wrist restraint/handcuff injuries in survivors of torture utilizing the Istanbul protocol'. *International Journal of Legal Medicine*, 135 (5) s. 2145-2146. [cit: M.Y. Neufeld (et al.) 2021]
- Noll, Gregor (2005) 'Introduction: Re-mapping Evidentiary Assessment in Asylum Procedures'. I: Noll, Gregor (red.), *Proof, evidentiary assessment and credibility in asylum procedures*. (s. 1–12) Martinus Nijhoff Pub, Leiden [cit: G. Noll 2005]
- Noll, Gregor (2016) 'Junk Science? Four Arguments against the Radiological Age Assessment of Unaccompanied Minors Seeking Asylum'. *International Journal of Refugee Law* 28 (2) s. 234–250 [cit: G. Noll 2016]

Petrusson, Ulf, och Glavå, Mats (2002) "Illusionen om rätten – Juristprofessionen och ansvaret för rättskonstruktionerna." I: Askeland, B & Bernt, J.F. (red.), *Erkjennelse Og Engasjement: Minnesseminar For David Roland Doublet [1954–2000]*, 2002. [cit: U. Petrusson och M. Glavå 2002]

Pérez-Sales, Pau., Morentin, Benito., Barrenetxea Olatz., Navarro-Lashayas Migruel Angel (2016) 'Incommunicado detention and torture in Spain, Part II: Enhanced credibility assessment based on the Istanbul Protocol.' *Torture Journal*, 26(3) s. 8-20 [cit: P. Pérez-Sales (et al.) Part II 2016]

Pérez-Sales, Pau., Navarro-Lashayas, Migruel Angel., Plaza, Angeles., Morentin, Benito., Salinas, Oihana Barrios (2016) 'Incommunicado detention and torture in Spain, Part III: 'Five days is enough': the concept of torturing environments'. *Torture Journal*, 26(3) s. 21-32 [cit: P. Pérez-Sales (et al.) Part III 2016]

Popovic, Alexandra (2005) 'Evidentiary assessment and Nonrefoulement: insights from criminal procedure'. I: Noll, Gregor (red.), *Proof, evidentiary assessment and credibility in asylum procedures*. (s. 27–53) Martinus Nijhoff Pub, Leiden [cit. A. Popovic 2005]

Reneman, Marcelle (2020) 'Forensic medical reports in asylum cases: The view of the European Court of Human Rights and the Committee against Torture'. *Netherlands Quarterly of Human Rights* 38(3) s. 206–228 [cit: M. Reneman, 2020 I]

Reneman, Marcelle (2020) 'Evidentiary Value of Forensic Medical Evidence in Asylum Procedures: Where Can the CJEU Bring Light into the Darkness?'. *European Journal of Migration and Law*, 22(2), 224-256. [cit: M. Reneman, 2020 II]

Sandesjö, Håkan och Wikrén Gerhard., *Utlänningslagen med kommentarer*, 13 uppl. Norstedts Juridik, Publicerad digitalt: 2023-11-08, Lexino (JUNO) Publicerad digitalt: 2023-11-08 (Besökt 2023-11-19)

Sandgren, Claes (1995) 'Om empiri och rättsvetenskap' (del II), *JT* 96 s.1035–1059 [cit. C. Sandgren 1995]

Sandgren, Claes (2021) *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentation och språk*. 5 Uppl. Nordstedts Juridik, Stockholm [cit: C. Sandgren 2021]

Schelin, Johan (2018) *Kritiska perspektiv på rätten*. Poseidon Förlag, Stockholm [cit: J Schelin 2018]

Svenberg, Kristian., Pakzad, Farzad., Cabrejas, Marian., Theunis, Eva., (2021) 'Istanbulprotokollet – erfarenheter från 21 dokumentationer av tortyr'. *Socialmedicinsk tidskrift* 98(1) s. 170–178 [cit: K. Svenberg (et al.) 2021]

Segenstedt, Alexandra., Zamacona, Maite Aguirre., Hallstedt, Lisa., Hökfelt, Emelie., Petersson, Emanuel (2015) *Tortyrskador i asylprocessen under lupp*. 2 Uppl. Williamssons Offsettryck, Solna [cit: A. Segenstedt (et al.) 2015]

Seidltz, Madelaine (2018) 'Den internationella flyktingrätten'. I: Simon Andersson (red.), *Prövning av Migrationsärenden. Bevis 8.* (s. 215–336) 3 Uppl. Norstedts Juridik, Stockholm 2018 [cit: M. Seidltz 2018]

Strömwall, Leif, och Landström, Sara (2021) 'Utsageanalys och värdering av muntliga utsagor' I: Granhag, Pär Anders, Leif A. Strömwall, Karl Ask, and Sara Landström (red.), *Handbok I Rättspsykologi.* (s. 358–371) Uppl. 2 2021, Liber, Stockholm [L. Strömwall, och S. Landström, 2021]

Strömwall, Leif A (2021) 'Tillförlitlighet – processer och metoder för bedömning' I: Granhag, Pär Anders, Leif A. Strömwall, Karl Ask, and Sara Landström (red.), *Handbok i rättspsykologi.* (s. 342–355) Uppl. 2 Liber, Stockholm 2021. [cit: L.A Strömwall 2021]

Thorburn Stern, Rebecca, och Wikström, Hanna (2016) *Migrationsrätt: skyddsbehov och trovärdighet: bedömning i asylärenden.* 1 Uppl. Liber, Stockholm [cit: R. Thorburn Stern, och H. Wikström, 2016]

von Essen, Ulrik Förvaltningsprocesslagen m.m. En kommentar, Norstedts Juridik, JUNO Version: 8 Publicerad digitalt: 2023-02-14 (kommentaren till 8 § FPL) (Besökt: 2023-12-06)

Westberg, Peter (1992) 'Avhandlingsskrivande och val av forskningsansats: en idé om rättsvetenskaplig öppenhet'. I Heuman, Lars (red.), *Festskrift till Per Olof Bolding* s. 421–446. Juristförlaget i Lund. [cit: P. Westberg 1992]

Rättsfallsregister

Högsta Domstolen

NJA II 1943 s. 444

NJA 2007 s. 747

MiÖD

MIG 2006:1

MIG 2006:7

MIG 2007:12

MIG 2007:15

MIG 2007:31

MIG 2007:43

MIG 2012:2

MIG 2011:6

MIG 2011:15

MIG 2011:8

MIG 2014:21

MiÖDs övriga beslut

UM 3739–14, meddelad 2014-09-23

UM 10509–10, meddelad 2012-06-21

UM 3853–13, meddelad 2013-12-19

UM 14385–17, meddelad 2017-11-14

UM 6545–20, meddelad 2020-09-15

UM 813–22, meddelad 2022-01-25

UM 1584–22, meddelad 2022-05-31

UM 2621–22, meddelad 2022-09-20

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas avgöranden

Europadomstolens dom den 7 juli 1989 *Soering mot Storbritannien* (Appl. nr.14038/88)

Europadomstolens dom den 15 november 1996 *Chahal mot Storbritannien* (Appl. nr. 22414/93)

Europadomstolens dom den 30 oktober 1991 *Vilvarajah m.fl. mot Storbritannien* (Appl. nr. 13163/87)

Europadomstolens dom den 10 oktober 2000 *Akkoç mot Turkiet* (Appl. Nr. 22947/93 och 22948/93)

Europadomstolens dom den 28 februari 2008 *Saadi mot Italien* (Appl. nr. 37201/06)

Europadomstolens dom den 14 oktober 2008 *Mehmet Eren mot Turkiet* (Appl. nr. 32347/02)

Europadomstolens dom den 9 mars 2010 *R.C. mot Sverige* (Appl. nr. 41827/07)

Europadomstolens dom den 18 december 2012 *F.N. m.fl. mot Sverige* (Appl. nr. 28774/09)

Europadomstolens dom den 20 oktober 2015 *Dilek Aslan mot Turkiet* (Application Nr. 34364/08)

Europadomstolens dom den 23 augusti 2016 *J.K. m.fl. mot Sverige* (n 1) (Appl. nr. 59166/12)

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas beslut

Europadomstolens beslut den 10 februari 2009 *S.M. v. Sverige* (Appl. nr. 47683/08)

FN:s Kommité mot tortyr

CAT/C/21/D/101/1997, *Halil Hayden mot. Sverige*, UN Committee Against Torture (CAT), 16 December 1998

Storbritanniens Högsta Domstol

The Supreme Court of Great Britain, KV (Sri Lanka) (Appellant) Secretary of State for the Home Department (Respondent) [2019] UKSC 10, UKSC 2017/0124